

Entrevistes sobre els llocs de culte a representants de diferents tradicions religioses

Índex:

Cristianisme catòlic...	Pàgina 2
Cristianisme evangèlic...	9
Testimonis Cristians de Jehovà...	16
Església de Jesucrist dels Sants dels Darrers Dies...	18
Cristianisme ortodox...	21
Islam...	23
Budisme...	31
Sikhisme...	33
Fe Bahá'í...	35
Tradicions xineses...	37
Unitaris universalistes...	39
Hinduisme...	41

Departament de Diàleg Interreligiós

Gener – Juny 2008

Cristianisme catòlic

Entrevista a Joan Botam, caputxí, president del Centre Ecumènic de Catalunya.

Gener de 2008.

Quin és el lloc de culte propi dels cristians catòlics?

A propòsit del lloc, de l'espai físic, crec que, en cristià, hi ha una raó teològica que obliga a relativitzar-lo molt. Primer, des del punt de vista de la trajectòria que s'ha seguit. Originàriament, els judeocristians no tenien temples propis, anaven a la sinagoga o al temple. Això va ser així fins que hi va haver una ruptura en algun moment del segle I, potser fins i tot abans de la destrucció de Jerusalem l'any 70 per l'emperador Titus. És a partir d'aquest moment, quan, potser a les terres palestines o d'Israel, els cristians comencen a reunir-se als domicilis privats. La comunitat, el petit grup, era acollit per la celebració de la paraula i de l'àgape (l'amor, la caritat) en una sala relativament àmplia. Se suposa que qui acollia i presidia era el pare o la mare de família, la mestressa de casa (cosa que dóna peu a pensar que, en aquell moment, no hi havia gaire disparitat entre l'home i la dona). D'altra banda, al seu entorn, en el món anomenat pagà –fora d'Israel- la comunitat cristiana òbviament refusava d'instint tot lloc de culte o temple dedicat als ídols.

Què en diuen les Escriptures del concepte de lloc de culte?

Tot això s'ha de combinar amb el que diu Jesucrist quan afirma a la samaritana que no es tracta d'anar al temple o a la muntanya, sinó que els autèntics adoradors ho fan en esperit i en veritat. Aquí hi ha una porta oberta, que és positiva i relativitzadora de tot el que és espai físic. Sant Pau, per la seva banda, diu que el temple és el nostre cos i la nostra fidelitat a la fe i a l'experiència creient. Cal recordar així mateix que, segons diu sant Pere, els cristians som "pedres vives". El temple, l'espai, no és la materialitat. Ho és l'assemblea, la comunitat creient.

L'evolució seguida a través dels temps no sembla que hagi anat per aquí...

El que ha passat són coses de dimensió més aviat cultural o d'adaptació. Però mai podem oblidar aquesta idea que el temple és relatiu. En cristià, catòlic o protestant, l'espai de l'experiència creient és la comunitat eclesial, el grup. En unes converses amb l'arquitecte Albín, encarregat de dissenyar una gran església que els caputxins vam construir a Tarragona, em deia que construir una església, només és construir una protecció, un aixopluc, un espai en el qual ens posem a resguard dels canvis climatològics, on la gent es pot veure, amb bones condicions acústiques. Una closca protectora, en definitiva, del nucli central vivent, que és la comunitat que s'hi aplega.

Quins són els elements interiors essencials que han de tenir les esglésies?

En primer lloc, la comunitat s'aplega al voltant de l'altar. Un altar que no és una pedra o una taula, és el Crist mateix. Els cristians, identificats amb Crist, constitueixen l'església-sagrament. I l'església-edifici és, senzillament, l'embolcall d'aquesta realitat vivent. Físicament, aquest altar pot tenir forma de taula, de mesa, quadrada o rectangular. És la taula en què se celebra el sopar, que dóna idea de comunió, d'intercanvi fratern. I és que, en el Nou Testament una de les metàfores més aproximatives a l'experiència creient de la comunió és el banquet: el menjar o el beure al voltant d'una mateixa taula.

Quins són els elements lligats a la veneració de màrtirs?

A partir de no sé quin moment, a l'interior de cada altar de pedra, s'hi preveu una cavitat oberta on se situen relíquies de sants màrtirs. Damunt del Gòlgota, on Crist va ser sacrificat –el *martirium*–, l'emperador Constantí o la seva mare hi van construir una

basílica rodona. De la mateixa manera, una mica més enllà, on hi havia el sepulcre on el Crist va ressuscitar, s'hi va construir una altra basílica (l'*anàstasi*). Des dels orígens, doncs, hi ha llocs de culte edificats sobre l'indret del martiri. Més tard, les sagreres o sepultures que al principi eren dins les esglésies, per raons òbvies, passen al costat i més endavant molt als afores de les esglésies. Aquests cementiris no eren llocs de culte, però eren considerats sagrats. També s'hi pregava. Responien a la necessitat dels fidels de sentir-se prop dels seus difunts. Anant pels Pirineus, a redós de totes les esglésies trobem l'atri, abans d'entrar a l'església, pel retrobament previ, i la sagrera, el lloc destinat als difunts.

Què més tenien?

Al mig o al fons, a les esglésies romàniques –de les més característiques i típiques de la nostra tradició cristiana-, hi havia l'altar, l'ambó, el lloc pel presbiteri. Normalment a l'espai destinat als fidels no hi havia seients. Van ser els protestants, al segle XVI, que, a més a més de despullar les esglésies per simplificar-les, com que feien llargues predicacions i catequesis, van introduir els bancs. Però, a les basíliques romanes de sant Pere i sant Pau no hi ha bancs. **Les celebracions es tenen dempeus**, que és una forma de significar la dignitat de la persona que prega, creada i salvada en Jesucrist mort i ressuscitat.

Els espais catòlics s'han de poder compartir?

A la perifèria de Londres, es veu que, des de fa ja 50 anys, d'acord amb les lleis urbanístiques, quan es construeix un espai de culte, de pregària, cristià (metodista, anglicà, catòlic, evangèlic, etc.), normalment es construeix de forma que sigui compartible. És a dir, es mira que les diferents esglésies no construeixin espais de culte diferenciats un al costat de l'altre. Hi ha diversos exemples de llocs en què, a les 11.00 h, hi ha una missa catòlica, a les 12.00 h, una celebració anglicana, i a les 13.00 h, un culte protestant. D'això se'n diu una església ecumènica. N'he visitat alguna, a Zuric, per exemple. Són llocs decorats amb el mateix estil que s'ha anat introduint –sense que ningú no ho hagi impugnat- en els tanatoris. Llocs on s'hi pot celebrar un comiat tant laic com creient.

Com solen ser més exactament aquestes esglésies ecumèniques?

Normalment, tenen parets llises. Amb finestrals, vitralls, de temes abstractes o de la naturalesa. Amb dos tipus de llum: una llum ambiental i una altra dirigida, sigui per a la lectura o sigui per a la celebració. Habitualment, tenen una entrada, un encaminament per una nau central, bancs i, al final, l'absis, amb una mesa despullada i, al costat, un ambó –un lloc per a la proclamació de la paraula; res més.

Amb això qualsevol cristià pot sentir-se còmode?

Sí. Perquè si, per exemple, se'n serveix un catòlic, aquest posarà damunt l'altar, o a la vora, una creu processional, amb el Crist. Perquè segons la norma litúrgica, quan se celebra una missa catòlica, hi ha d'haver visiblement la referència al Crist. Per al catòlic la missa és una reproducció o evocació del sacrifici de la creu. En canvi, per als protestants, és el testament d'amor del Senyor. El catòlic associa la Passió i l'últim sopar i el protestant no tant.

I l'oriental?

L'oriental, de ritus bizantí o eslau, ho té més complicat. Perquè celebra en l'arcà (el misteri). Nosaltres ho fem davant de tothom, parant i celebrant la taula i posant-nos-hi al voltant. El cristià ortodox, en canvi, ve d'una tradició més exigent i més basada en el misteri i la contemplació. Davant de l'altar, hi posa un revestiment d'icones (l'iconòstasi). Els preveres se situen dins, en el secret, per fer el sagrament de l'eucaristia. D'enllaç, d'intermediari, amb el poble, hi ha el diaca per cantar, pregar, etc. A l'església de

Pompeia, de Barcelona, on celebren cristians coptes i ucraïnesos, hom té a disposició aquests revestiments per adaptar convenientment l'espai destinat a la divina litúrgia.

I, per exemple, cristians i musulmans podrien arribar a compartir un mateix lloc?

En principi, jo crec que sí. Més entre místics, evidentment. Ara bé, si prens un catòlic i un musulmà ritualistes la solució no és fàcil. Perquè és un xoc de sensibilitats. Si un, a l'hora de pregar, ho fa amb els ulls oberts i està molt pendent del medi, d'un ambient que s'ha fet seu, se li pot fer xocant posar-se en un altre ambient. A l'aire lliure no hi ha problema. Però en un lloc on s'han fet aportacions específicament culturals o artístiques, de sensibilitats diferenciades, pot ser que t'hi trobis o no t'hi trobis. El que he sentit a dir, tot i que no ho tinc comprovat, és que el musulmà té una idea del sagrat molt exigent. A les sagreres cristianes, des de sempre, encara que sigui per separat, hi ha hagut acolliment per a tot ésser humà que hagi mort. Perquè considerem que la salvació és per a tots. En canvi, no sé si un jueu o un musulmà, respecte a aquest tema, són igualment incloents. I si això passa en el lloc de la sepultura, deu passar encara més en el lloc de la pregària. Però se'ls ho hauria de preguntar a ells...

Com s'ha sentit rebut a llocs de culte d'altres tradicions?

Els germans ortodoxos, per exemple, no t'accepten a la comunió. Quan vaig estar al Mont Athos, ens van deixar entrar a l'església i seguir tota la cerimònia des d'un raconet, sense participar en res. Ni tan sols a la tradició que tenen, un cop acabada la celebració, de donar-te un trosset de pa (*l'eulògia*) quan surts al carrer. En canvi, amb els protestants he pogut viure experiències gratificants. Per exemple, vaig estar en un monestir de monges luteranes, prop de Nüremberg. El dia que vam participar en la cena, el seu sopar, amb el pastor, ens van rebre contentíssims. Fins i tot ens van demanar que, si d'acord amb la nostra consciència, ens xocava d'anar a combregar, que, almenys, ens acostéssim perquè ens posessin la mà sobre el cap. Llavors vaig deixar de banda les meves aproximacions conceptuals al Misteri, em vaig acollir a aquest gest i a aquesta oferta d'estimació –que és la finalitat del sagrament- i vaig anar a combregar. Ells estaven agraïts que acceptéssim allò que per a ells era tan important. S'ha de relativitzar la visió massa ideologitzada de l'experiència creient.

Vostè, en tot cas, compartiria l'espai...

Quan estava de superior a Pompeia, vaig encarregar a un decorador un espai de pregària per a la comunitat que els frares en van dir "l'oratori ecumènic". Tenia parets llises, una mesa rodona al mig, cadires al voltant, llum. Res més. Per a mi, allà hi pot celebrar la pregària tothom. Jo no tindria cap escrúpol en rebre jueus o musulmans. Ara, no sé, si la contrapartida és la mateixa; espero que sí. Perquè, quan hom prega, se situa més enllà de les fronteres: estructurals, jeràrquiques, dogmàtiques, etc. S'estableix un diàleg purificador i hom se sent seduït pel misteri de Déu. I en aquest misteri de Déu, hi és tothom. ...

Quina és la realitat? Què marca la jerarquia?

En aquests moments, la jerarquia és dura. Hi ha els cristians ortodoxos, els evangèlics, etc. A Barcelona, ara mateix, potser hi ha 200 llocs de culte que no són catòlics. També hi ha moltes esglésies antigues, de col·legis, de monestirs, d'antigues parròquies, etc. que actualment –com que les coses s'han clarificat una mica i la convocatòria ha disminuït- podrien posar-se a disposició d'altres creients, almenys cristians. A Sant Pau del Camp, a ciutat vella, ara hi celebren els russos. El bisbat de Girona ha confiat als ortodoxos una església romànica molt bonica, pràcticament en desús. Però, en general, no hi ha un esperit llençat, generós, de fraternitat viscuda. Sap molt de greu constatar que no hi ha gaire vocació ecumènica. Crec que, en primer lloc, no s'ha fet aquesta reflexió. Per això és bo plantejar aquesta problemàtica, que ha de progressar per necessitat, per

una sèrie de condicionants socials, històrics, relacionals i, fins i tot, de principis: "Compartir allò que tens". Però això fa molta mandra.

On es troba, en aquests espais, la frontera del sagrat i del profà?

Per a mi, o tot és sagrat o tot és profà. No veig la frontera. Des del punt de vista de la sensibilitat, pot haver-hi raons emotives i sentimentals i, fins i tot, una visió de fe encarnada, que et facin mirar certs llocs com més pròxims, on et sents més vinculat i més tocat en el teu món més íntim i sagrat. Per exemple, el cementiri dels teus difunts o el teu lloc de pregària. Però, hi ha una cosa que no he entès mai: els santuaris. Què són? A Pompeia, quan hi vaig arribar, de l'església se'n deia santuari. Ho vaig anar reconduint. Vaig fer una nota explicant que sagrat és allà on tu et sents beneït, respectat, estimat, etc.; que sagrat, en tot cas, és el grup, la comunitat. No hi ha diferències del punt de vista físic, encara que n'hi puguin haver d'emotives o sentimentals. Però quan vaig marxar, un cop fora, la qualificació de santuari ha tornat. Tot és relatiu.

Com es canvien aquestes mentalitats?

Crec que el llenguatge litúrgic, simbòlic, metafòric (i tota relació humana, d'alguna manera, es mou en aquests llenguatges) no concerneix només la ment, no desperta reaccions de tipus exclusivament lògic. Ho concerneix tot. Per això s'ha de fer pedagogia, establir prioritats i no tenir pressa. Les mesures d'esquerra, encara que siguin de progrés, també poden ser una imposició si les comunitats a qui van adreçades no estan preparades. Imposar, no es pot fer ni en un sentit ni en un altre. M'agradarien plantejaments d'obertura, de compartició, que tots els llocs de culte fossin expressió, fonamentalment, d'una comunitat d'horitzons amples. A l'hora de pregar, de retre culte al Senyor, per principi, mai no podem ser excloents.

Entrevista a Josep Maria Martí i Bonet, delegat de Patrimoni Cultural de l'Arquebisbat de Barcelona.

Febrer de 2008.

Què s'entén per “lloc de culte” en la tradició catòlica?

És un lloc on se celebren la missa i els sagraments. Alhora, un lloc d'assemblea, de reunió de cristians. Un lloc, també, que centralitza la tasca de beneficència que fa l'Església a través de Càritas. Finalment, un lloc, amb una funció informativa i cultural com, per exemple, quan es fa visitar l'església o quan s'hi fan concerts. Aquesta funció cultural s'accentua als pobles petits, on no hi ha altres sales.

Quin n'és l'origen?

En un principi, les esglésies no existien. Durant els dos primers segles, quan el cristianisme ja estava estès per tot l'imperi romà i ben bé un trenta per cent ja eren cristians, la gent es reunia a les cases de les famílies. Feien servir les més grans. Es reunien des del dissabte a la nit fins el diumenge al matí a primera hora. L'eucaristia se celebrava allà, als domicilis. La primera església pròpiament dita de la qual qui ha testimoni és a Nicodèmia, prop de Turquia, que va ser construïda cap al 220. Després, mica en mica, se'n van anar constituint moltes. Tenien la forma del que anomenem “basíliques romanes”; els romans, que normalment es reunien a les places i als fòrums, quan plovia o feia mal temps es reunien a les basíliques. Per construir-les, seguien el mateix sistema de les esglésies primitives del segle III, però afegint-hi un arc de triomf. Sota aquest arc, hi posaven un altar. També hi havia un sector, que sortia de la basílica pròpiament, per a ús dels preveres (els dirigents de l'assemblea).

Com evolucionen les esglésies des de llavors?

Primer són quadrades totalment. Amb un presbiteri també pràcticament quadrat. Després es converteixen en esglésies rodones i, més tard, en preromàniques i romàniques. Al final arriba l'esplendor del gòtic, amb esglésies l'element arquitectònic de les quals ja no és la volta de canó o de mig punt, sinó l'alçada extraordinària de la nau que necessita uns contraforts exteriors, això fa que les parets no suportin tot el pes de la teulada i s'hi puguin posar vitralls i grans finestres.

Qui va marcant aquests canvis?

Al període paleocristià, les esglésies són d'origen bizantí. Bizanci és qui posa les normes. Al període romànic, ho fa la congregació de benedictins de Cluny. I al període gòtic, són els cistercencs que, a tot Europa, explicaven la forma com s'havien de fer les esglésies. Ho feien basant-se en la Bíblia. A partir de diferents passatges bíblics, feien dibuixos d'esglésies, que després servien als arquitectes i, també, als dissenyadors de vestits. Gràcies a les miniatures, als còdexs, sabem exactament com es construïen les esglésies i com i amb quins teixits es vestia la gent. Després, de mica en mica, s'ha anat evolucionant. Avui, per exemple, es dona molta importància a l'assemblea i es fan esglésies en què tothom hi pugui participar. No solament el capellà.

Quins elements essencials caracteritzen, avui, una església catòlica?

Primer, ha de tenir un lloc per seure i escoltar la paraula. Normalment, tot i que depèn, ha de ser un lloc on hi càpiguen entre 700 i 1.000 persones. També hi ha d'haver un bon sistema acústic. I un lloc de sagristia, per preparar-se per a les assemblees i les misses. Després, normalment, hi ha un centre parroquial, social o cultural, per fer-hi reunions. Això és important perquè, especialment a Catalunya, durant molts segles, la parròquia ha estat el centre del barri, en el sentit autèntic. Qualsevol barri de Barcelona té la seva parròquia, el seu “centre”. A més a més, en èpoques on no hi havia possibilitat de fer-ho, l'església era el lloc per poder discutir, parlar, conviure, amb la garantia d'estar protegits.

Gràcies a les parròquies la democràcia ha pogut reviure. A llocs com Kosovo o a Rússia, van destruir totes les esglésies i la reconstrucció ha estat molt més difícil. És de justícia reconèixer aquest paper de les esglésies, especialment, durant el franquisme. La primera reunió de l'assemblea de Catalunya es va fer en una parròquia, a Sant Agustí. I la primera reunió del Sindicat Lliure d'Estudiants es va fer al convent dels caputxins de Sarrià. Tot i que també hi hagut èpoques dolentes. Per exemple, la de finals del XIX i principis del XX, quan l'Església estava molt unida al poder i als cacics. Per això la Guerra Civil va estar motivada pels odis acumulats de molta gent. Però, per exemple, al segle XIII, la parròquia ho era tot, l'única solució: l'escola, el notari, etc. I funcionava democràticament. Un grup de persones, obrers, s'escollien democràticament per fer-hi tota una sèrie de tasques.

Això segueix essent així?

És evident que la situació ha canviat bastant. Però segueix sent important que hi hagi un lloc per, més enllà del culte, poder-se trobar. Les parròquies segueixen sent llocs de convivència. L'Església no només necessita celebrar misses sinó tenir espais on compartir el que pensa la gent, per dialogar. Per això, per a nosaltres, són tan interessants els edificis annexos a l'església. Les parròquies acullen molts moviments, com l'escoltisme o ONG, tant les cristianes com les que no ho són. De cara a donar una formació espiritual, de país i de llengua, molt dirigida als infants, la funció que pot fer una parròquia és important i molt àmplia.

Sembla que, avui, les mesquites catalanes també tenen una funció molt àmplia. Per exemple, s'hi ofereix ajuda per obtenir "papers" de cara a la regularització.

Els catòlics també ho fem això! Quan un es bateja, es casa, se li fan papers. Aquí, a Espanya, hi ha 23.000 parròquies, i totes tenen els seus arxius. És una cosa molt seriosa.

Què és exactament "parròquia" i què és "església"?

Parròquia és una institució que es reuneix al voltant d'un capellà que és diocesà (o sigui que no forma part d'un ordre religiós) i que depèn del bisbe. A més del culte, té tota una sèrie de funcions. Després hi ha llocs de culte que no són parròquies ni tenen tot aquest ventall de possibilitats populars. On només s'hi fa missa, un culte reduït, sense batejos ni casaments. I també hi ha parròquies que en diem "personals", per exemple, la dels romanesos o la dels alemanys.

I pel que fa als elements exteriors que ha de tenir?

Per fora s'ha d'identificar com a església i tenir un campanar, que és el símbol de la parròquia i, fins i tot, del poble. El campanar és, molt sovint, el que identifica els pobles.

Aquests espais es consideren sagrats?

Sí. Les esglésies que estan bé es beneeixen com a sagrades. Hi ha una cerimònia. I també hi ha una tradició que diu que si a algú el persegueix la policia, pot entrar a l'església i allà no el poden "enganxar". Això encara existeix.

Com s'hi ha de comportar una persona en una església?

Amb respecte i procurant no molestar a la gent. Hi ha unes normes, unes pautes litúrgiques: estar dret, seure, posar-se de genolls (tot i que ja no es fa tant), etc. Tampoc es pot vestir com si s'anés a la platja. Però no és com en altres religions en què hom es descalça o es posa un vel.

Hi ha tradició de compartir llocs de culte amb altres tradicions religioses?

Amb els cristians, sí. És qüestió de posar-se d'acord. Però amb l'islam, no. Ni ells ni nosaltres volem. Les mesquites són mesquites i les esglésies són esglésies. Això no vol dir que no hi hagi un respecte total. Fer-se, es pot fer. Durant les Olimpíades, per

exemple, es va voler fer amb el Centre Abraham. Jo hi vaig col·laborar. Però allò, estèticament, era desagradable. Perquè veure un confessionari al costat d'un Buda era un barreig que no funcionava. Crec que, si s'ha de fer, és en recintes completament separats. Perquè hi ha sensibilitats molt diverses. Hi ha punts en comú: la pau, el respecte, l'espiritualitat o la transcendència de Déu. Però allò específic del cristià és la celebració de l'eucaristia. I un musulmà és lògic que no vulgui participar-hi. Hi ha un respecte, però no una mescla. Una mescla, sincerament, no la volem. A més a més, estèticament, jo diria que no queda bé. Sembla que sigui una competència entre un símbol i un altre. Al costat d'una Mare de Déu no vull tenir-hi un Buda. El respecte, però per a mi no és la mateixa cosa, el mateix sentit. No li tinc, evidentment, la mateixa devoció.

Puntualment, però, es podria cedir algun espai a la comunitat musulmana per ajudar-la a cobrir alguna necessitat?

Ja veurem cap a on va la història.... Jo opino que no, que és la societat que ha de procurar solucionar aquest tema. Nosaltres, si és tan necessari, ja farem alguna cosa. Però el culte és el culte i no es pot mesclar.

Com es finança una església?

Teòricament, han de ser els mateixos fidels els qui l'han de a mantenir. Per això fan contribucions, directament o a través de la declaració de renda. Del manteniment diari se n'ocupen les mateixes persones o gent a qui es paga.

Quina funció té el delegat de Patrimoni Cultural de l'Arquebisbat?

Vigilar les teulades, les obres d'art, etc. Tot i que també hi ha coses amb certa autonomia, com la Catedral o la Sagrada Família. Els monestirs també són força independents i tenen la seva forma d'actuar pròpia.

Com valoraria la situació actual del patrimoni de l'Església a Catalunya?

N'hi ha molt, moltes ganes de conservar-lo, però molt pocs mitjans. És una situació que es pot dir crítica. La conservació és molt costosa i molt complexa. I la societat, si nosaltres fem coses per ella, ens ha d'ajudar. Això, qualsevol Estat civilitzat ho té present. Perquè no es tracta d'una propietat privada, sinó del poble. El bisbat, el que fa, és administrar-la. Legalment, el rector de la parròquia n'és el propietari. El que passa és que no pot fer una sèrie de coses, com ara vendre-la, sense autorització del bisbat i, en alguns casos, de Roma. Això està molt vigilat perquè s'han fet autèntiques barbaritats. L'altre dia, per exemple, vam veure una pica romànica en venda en una botiga. Ho vam denunciar i la vam fer tornar a la parròquia d'on havia sortit.

Cristianisme evangèlic

Entrevista a Abel Camps, diaca de l'Església del Redemptor de Sabadell i membre del grup inicial de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós.
Gener de 2008.

Quin és el centre de culte propi dels evangèlics?

Crec que hi ha unanimitat de tots els evangèlics en dir que l'edifici on se celebra el culte té una importància relativa; per a nosaltres l'església són els cristians que formen l'assemblea anomenada bíblicament "Cos de Crist".

En voler construir els reis d'Israel, David i Salomó, el primer temple, van trobar oposició profètica dels que ho veien com una imitació dels temples pagans. Els pagans tenien els seus déus dins dels temples, però Israel tenia un Déu universal que era a tot arreu i no es podia ubicar i limitar en un lloc determinat. Malgrat tot, es va construir el temple que esdevindria el lloc de trobada amb Déu, on es feien els sacrificis i se centralitzava l'activitat religiosa col·lectiva. Però tant els jueus com els cristians, sabem que Déu no habita, ni es limita a manifestar-se, en un sol lloc concret.

Tanmateix, ens reunim en edificis que tothom coneix com "església", "temple" o "capella". Potser usem més la paraula "temple" quan es tracta d'un edifici en el qual hi tenen lloc altres activitats a més del culte.

Quines són aquestes activitats diversificades?

Al temple hi ha un espai principal, molt important, on se celebra el culte, l'acte més important. El temps dedicat al culte, comprèn adoració (Sant Sopar, lectura de la Paraula, pregàries i càntics), i, un altre temps important és el dedicat a la predicació, que es pot complementar, si s'escau, amb testimonis i compartint experiències de distintes persones.

Una segona activitat és la festiva: una solemne festa de Nadal, amb culte especial amb participacions musicals, el protagonisme dels infants i la col·lecta extraordinària que es dedica a objectius també extraordinaris. Així mateix celebrem la "Festa de l'Agraïment", mitjançant la qual reconeixem tots els bens rebuts de la divina providència durant tot un any. Altres activitats, com teatre o dansa i música, també es representen (esporàdicament) en la sala de cultes.

Una altra activitat molt important que té lloc en el temple, és l'escola del diumenge o escola dominical. Ens reunim en aules, des dels infants de guarderia als adults de més edat, sense cap restricció. En l'escola del diumenge es fan estudis bíblics, teològics, doctrinals, socials, d'interès humà, etc. Ens agrupem (d'un mode flexible) per edats, o per l'interès de cadascú en el tema objecte d'estudi o debat.

Una tercera activitat té lloc en l'edifici del temple, però en espais separats de la sala de cultes: festes més lúdiques, menjars col·lectius, jocs, esports de taula, etc.

El temple és un lloc sagrat? Com ens hi hem de comportar?

És un espai normal, on ens reunim sense cap misteri. A diferència dels catòlics, no el santifiquen o consagrem. No hi ha cap norma. Hi pot entrar tothom. Les criatures sovint hi gategen o s'hi mouen al seu aire. Però, d'una manera espontània, els adults hi guarden un respecte superior, un capteniment de certa reverència.

Visualment, en què es diferencia un temple evangèlic d'una església catòlica?

Ara ja no es diferencien tant com abans. Nosaltres no hi tenim imatges ni altar. No creiem que en el pa i el vi del Sant Sopar, hi hagi el cos i la sang del Crist, sinó que és un simbolisme, una metàfora, per tant no tenim altar, sinó una taula on s'hi celebra la participació del pa i s'hi beu el vi en comunió de tots els participants i en comunió amb el Senyor.

L'absència d'imatges és tradicional a les esglésies protestants, però en les esglésies catòliques també estan desapareixent de forma evident. És costum dels protestants decorar les parets amb textos bíblics o altres ornaments "amb missatge", per exemple la creu.

Les notables diferències arquitectòniques venen de molt lluny: els protestants no hem gaudit de llibertat per edificar temples fins després de la transició democràtica, de manera que la majoria dels que no han estat edificats recentment, són edificis horribles que servien per "camuflar", literalment, les activitats que s'hi duïen a terme.

Quins elements externs solen distingir els temples evangèlics?

La creu és un senyal que ens identifica clarament.

Així com ceduïu el vostre espai a altres comunitats evangèliques, també el podríeu cedir a comunitats d'altres religions?

Jo personalment ho cediria amb molt de gust. Però no hem tingut cap sol·licitud al respecte. Com que ens governem democràticament, pel fet de tractar-se d'una situació nova, l'assemblea ho decidiria, però crec que no hi hauria cap inconvenient, almenys per a la majoria.

Com es finança una comunitat evangèlica?

Funcionem per autofinançament. A base d'ofrenes. Hi ha qui ofrena una quantitat fixa mitjançant domiciliació bancària, i d'altres ho posen a la caixeta de les ofrenes o col·lectes. Com en una economia familiar, es fan més o menys projectes segons les possibilitats. Un percentatge de la recaptació es lliura a les organitzacions baptistes o evangèliques a les quals pertanyem: Unió Evangèlica Baptista de Catalunya, Unión Evangélica Bautista de Espanya, Consell Evangèlic i altres organitzacions culturals o benèfiques, pròpies o alienes.

Com us ho heu fet amb el nou temple?

El nou temple l'hem finançat amb la venda del vell, on havíem estat 55 anys i que havia estat finançat per una organització de dones nord-americanes. [Anteriorment ens havíem reunit en una casa, repartits en tres pisos]. L'últim temple era una fàbrica antiga adaptada a temple, amb el "camuflatge" convenient (inaugurat els anys 1960) però amb unes condicions de salubritat i despeses de manteniment (reparacions) nefastes. La zona on s'ubicava el temple, els últims 30 anys ha experimentat una transformació molt important i ha esdevingut la zona comercial de més auge de la ciutat, això ha provocat un augment de preu dels solars de proporcions geomètriques. Així hem pogut vendre el local, comprar un solar i edificar el temple nou, en un espai cinc vegades més gran, en un emplaçament sense la tirada comercial de l'antic, però al mateix barri i al mateix carrer, que es perllonga amb un altre nom.

Som conscients que Déu ens ho ha donat, no com una propietat nostra, sinó perquè ho administrem com a part del seu Regne i per engrandir-lo.

Aquesta mentalitat oberta està gaire estesa en el món evangèlic?

En el món evangèlic hi ha sectors oberts o moderns i altres de fonamentalistes, certament. Hem de dir que a tots ens ha costat adaptar-nos als nous temps de llibertat democràtica. A molts, encara els costa sortir del gueto religiós, social, professional, cultural i artístic en el qual hem estat relegats durant cinc segles de persecucions i intolerància. El refugi és el biblisme fonamentalista. Hem de dir, per altra banda, que sorgeixen persones i comunitats que miren cap al futur amb optimisme i amb mentalitat oberta i positiva.

Les comunitats evangèliques acceptarien fer servir espais catòlics, tanmateix?

Durant les obres del nou temple, nosaltres vam estar onze mesos celebrant els cultes en un espai catòlic. Teníem distintes opcions: temple baptista, local privat i espais catòlics.

Van elegir el més convenient (un dels catòlics), per la situació, espai i horari d'ús possible. En aquest sentit la normalitat i el sentit de germanor va ser absolut.

Entrevista a Nathalie Reverdin, pastora evangèlica i presidenta de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós.

Juny de 2008.

Quin és el centre de culte propi dels evangèlics?

El lloc de culte propi del protestantisme es diu Temple.

Quines funcions té? Per què (i quan) es fa servir?

És un lloc de reunió per pregar, cantar, escoltar la predicació sobre la Bíblia i celebrar els sacraments: el Baptisme i el Sant Sopar. Es fa servir, així mateix, per altres moments de la vida cristiana: confirmació, casament, enterrament i festes tradicionals (dia de la Bíblia, de la família, d'acció de gràcies, etc.). El temple es fa servir, també, per a actes culturals: concerts, xerrades, etc. Normalment, al costat del temple, hi ha dependències que es fan servir per a l'escola dominical, grups de reflexió bíblica, cuina, menjador, sales que es fan servir per a l'ajut social, per a guardar-hi la roba o els aliments que es distribueixen entre setmana. En molts casos també hi ha un pis per a la família pastoral. I també és corrent que hi hagi una escola.

El lloc de culte és un espai sagrat?

El temple en ell mateix no és un espai sagrat, però sí un espai que està dedicat a activitats espirituals que es mereixen un respecte. No hi ha cap custòdia ni elements de valor, com canelobres, calzes, etc. Per exemple, si no hi ha un espai a les dependències de la comunitat per celebrar dinars o sopars, perquè les instal·lacions són massa petites, es fa servir l'espai del temple per a aquestes activitats.

Quins elements essencials el componen?

Un temple protestant és molt fàcil de "crear". Fa falta una taula amb una Bíblia oberta a la vista de tothom. Res més. No hi ha ni custòdia ni sagrari.

Quin n'és l'origen històric i tradicional?

L'origen del temple són les esglésies catòliques que van passar a ser temples reformats, sobretot al centre i nord d'Europa. També hi ha catedrals protestants com les de Ginebra o Lausana, que segueixen amb els noms originals de Saint-Pierre i Notre-Dame, o la Col·legiata de Neuchâtel, que eren catedrals i col·legiata catòlica. Més endavant es van construir temples d'acord amb la nova fe. Temples amb finestres amb llum, sense altar i amb el púlpit al mig.

Quins altres elements essencials el componen?

Els bancs no tenen agenolladors, ara sovint estan substituïts per cadires. Molt sovint a les parets hi ha escrits versets bíblics, o bé una reproducció dels deu manaments, no hi ha cap escultura. De vegades hi ha plaques de marbre amb dates importants de la comunitat, fundadors, pastors, etc.

Temple del castell de Mandajors.

Saint- Jean de Maruejols.

Alguns temples actuals tenen una disposició diferent. Alguns tenen una tarima que permet més visibilitat, o una barana que es fa servir per agenollar-se durant la comunió, tot i que alguns els estan retirant. Hi pot haver un espai per als músics. Gairebé sempre hi ha un orgue, tradicional o elèctric. Com que la gent hi aprenia a llegir, feia falta la llum per seguir el text i cantar. Hi ha sempre un servei d'acollida a la porta pels cultes i la persona encarregada reparteix els himnaris o els fullets que es faran servir durant la celebració.

El Sant Sopar es va començar a celebrar quatre cops l'any, per evitar la rutina de la missa. Algunes esglésies celebren el Sant Sopar una o dues vegades al mes. Atès que el centre del culte és la predicació, es va posar el púlpit a dalt al mig del temple.

Un temple a Lyon (França).

A la catedral de Ginebra, per exemple, es posa una tauleta a sota del púlpit el dia que hi ha Sant Sopar i la gent hi va a combregar en fila o fa una rotllana al voltant de la taula. Es

combrega amb pa i vi, i en algunes esglésies hi ha una copa especial marcada amb una creu blava per a les persones que volen combregar sense alcohol. D'altres ho fan sempre sense alcohol, així els infants també hi poden participar.

El baptisteri als temples reformats, és una pila petita que es pot transportar. Hi ha una saleta, com un despatx darrera o al costat del púlpit amb les togues pastorals, perquè l'oficiant es pugui revestir. No hi ha cap mida especial. Als temples baptistes o d'altres denominacions, a més de la taula de comunió i el(s) púlpit(s), hi ha un baptisteri per rebre el baptisme per immersió total. A França, al museu anomenat del Desert, prop de Nîmes, es poden veure púlpits desmuntables que de fora es poden confondre amb botes de vi, i calzes de la comunió també desmuntables. Això ve del temps de les persecucions contra els protestants a finals del segle XVII, quan es va revocar l'Edicte de Tolerància de Nantes, i els protestants van haver de reunir-se de nit en assemblees clandestines.

Púlpit desmuntable del Museu del Desert, le Mialet, Cévennes.

Una assemblea clandestina a l'aire lliure.

Qui pot entrar-hi? Hi ha la tradició o existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte amb altres tradicions?

És obert a tothom, fins i tot algunes tradicions reformades obren el Sant Sopar a tothom. Hi ha la tradició de pregar junts un cop l'any entre cristians de diverses confessions.

Tradicionalment: qui construeix, finança i manté el temple?

La construcció corre a càrrec de la mateixa església o denominació. Tot depèn de si és una comunitat independent o no. El manteniment bàsic corre a càrrec de la comunitat local, tot i que quan s'han de fer obres importants es demana ajut a la caixa central de l'església, o fins i tot ajudes i crèdits estrangers. Hi ha esglésies que han de mantenir temples molt grans. Si no poden, aleshores, han de trobar ajudes o llogar els espais a altres comunitats, estrangeres, que no troben locals. Per exemple, al Carrer Tallers 26, es lloguen a l'església sud-americana adventista, els dissabtes, i a una comunitat quetxua, els diumenges al matí.

Què ens pot explicar sobre la història dels temples locals?

En el cas espanyol o català, els primers temples construïts al segle XIX tenien planta d'església, tot que no tenien permís de posar campanes. Amb la dictadura, els temples i les escoles foren clausurats durant uns anys, entre 1939 i 1943-45. Les escoles no van tornar a obrir i els temples o capelles petites que es van poder construir no tenien permís de ser vistes des de fora com a església. No es podia posar cap element exterior que pogués confondre la gent: creu, inscripció, etc. Ara estem en un nou temps i tenim la possibilitat de construir nous temples, o bé agrupant comunitats, com a Terrassa, o bé fent permutes de terreny que permeten construir, com és el cas al Carrer Aragó 51 de Barcelona, un bloc de pisos. A la planta baixa hi haurà una església i els pisos es llogaran llevat d'un que es reservarà per a la família pastoral. També, hi ha el projecte de fer una permuta que permeti crear una residència d'avis o bé un centre d'acollida tipus alberg de joventut. Pel que fa a la llei de llocs de cultes, tenim alguns temples que es van edificar en temps de la República i que sembla que no estaran afectats com altres temples o capelles més recents.

Testimonis Cristians de Jehovà

Entrevista a Aníbal Matos, director de la Secció d'Informació Pública i portaveu de la Seu Nacional dels Testimonis Cristians de Jehovà.

Març de 2008.

Quin és el centre de culte propi dels Testimonis Cristians de Jehovà?

És el "Saló del Regne". Per què aquest nom? Els Testimonis consideren que el tema i l'ensenyament central de les Santes Escripures és el Regne de Déu. També que la seva consolidació és l'única via per a la restauració a la terra de la pau i la justícia veritables. L'anàlisi i l'estudi del Regne de Déu són, doncs, principals en aquesta confessió. Per això, el 1931, els Testimonis van adoptar la designació "Saló del Regne" com a nom que millor identifica la naturalesa de totes les activitats que tenen lloc als seus centres.

Què entenen per centre de culte o de reunió amb fins religiosos els Testimonis?

Quines funcions té?

El Saló del Regne és un centre d'adoració, entenent per adoració tota activitat que busca honrar el Sobirà Universal Jehovà. Poden ser l'oració, l'estudi i la discussió bíblics o els càntics. Els Testimonis es reuneixen tres cops per setmana al Saló del Regne per llegir, estudiar, comentar i escoltar conferències, el contingut bàsic de les quals és l'exegesi bíblica. Totes les seves reunions comencen i acaben amb un càntic i una oració. La Bíblia, com a principal llibre de text, s'analitza des d'una perspectiva històrica, doctrinal i moral, com a font de principis que, portats a la pràctica, són l'eix de la vida cristiana. El Saló del Regne no es fa servir per a cap altra finalitat que no siguin aquestes. Per tant, no és un lloc per a la celebració de festes o àpats, o per a la gestió social. No obstant això, com és un centre obert a tota persona, acull una gran quantitat d'estrangers immigrants que acudeixen a les reunions d'ensenyament bíblic.

Tots els Testimonis entenen aquest espai de la mateixa manera?

Tots el veuen com un centre d'adoració sense cap altre propòsit. És el lloc de trobada des del qual els Testimonis s'organitzen per realitzar el seu programa de visites domiciliàries als veïns de la zona i les seves campanyes públiques de predicació i d'ensenyament bíblic gratuït.

El consideren un espai sagrat?

Els Testimonis no sacralitzen objectes ni edificis. Sagrat és tant allò que es fa en aquests llocs de culte com els objectius als quals es consagra aquesta activitat. Per la mateixa raó, tenim un profund respecte envers els nostres llocs de culte. De tal forma que no se'ns hi permet cap altra activitat que no sigui religiosa: ni rifes, ni jocs amb diners ni activitats comercials de cap mena.

Quin és el seu origen històric i tradicional?

Pot relacionar-se amb l'aparició de les sinagogues poc després de l'exili jueu a l'antic Israel. Això no obstant, s'acomoda millor al model cristià que, a manca d'espais públics, va començar a fer servir les pròpies llars de famílies creients com a centres de reunió i de culte. Ja al segle XIX i a partir de llavors, els Testimonis Cristians de Jehovà contemporanis, degut a la seva expansió numèrica, van començar a llogar locals i/o a construir-los per a fer-los servir com a llocs de culte en propietat.

Quins elements essencials el componen?

Tant si es tracta d'un local en un edifici d'oficines i/o habitatges o d'un edifici construït expressament per a aquesta finalitat, el nostre lloc de culte és un espai condicionat com a saló d'actes, amb platea i pòdium o plataforma. Es procura que sigui un lloc ben il·luminat, amb una bona megafonia que faciliti l'audició, seients còmodes que facilitin i predisposin a l'estudi, i amb molt pocs elements decoratius que distreguin, només els necessaris per fer-ne un lloc agradable. També es disposa d'una biblioteca amb publicacions d'anàlisi de la Bíblia i amb altres obres de consulta (fons que serveixen per al programa setmanal de lectura i estudi bíblic que es proporciona als assistents habituals, Testimonis i simpatitzants, per efectuar la seva tasca docent). La mida sol dependre de la localitat on està ubicat. De mitjana, sol tenir una platea que oscil·la entre les 50 i 175 butaques.

Qui pot i qui no pot entrar-hi? Quines són les normes de conducta a seguir?

Tots els veïns de la zona o comunitat, prescindint de la seva raça, color, nacionalitat o nivell social, poden sentir-se benvinguts al programa setmanal de reunions. De fet, hi acudeixen famílies senceres, dones i infants inclosos. Per assistir a sessions informatives, fer consultes sobre temes bíblics o demanar cursos d'estudi de les Santes Escripures. L'entrada és lliure i gratuïta. No es permeten animals per raons òbvies. Les persones poden sentir-se lliures d'entrar-hi tal i com acostumen a anar vestides. Només s'espera que observin una actitud de respecte envers els continguts de la reunió, les persones i les instal·lacions. Es guarda silenci adequat durant el transcurs de la reunió. Però abans i després de les reunions, les persones poden conversar sense cap restricció més enllà del respecte a l'ordre públic.

Hi ha precedents significatius de compartir el lloc de culte amb altres tradicions religioses? Veu possible que les comunitats de Catalunya pertanyent a aquesta tradició arribin a fer-ho?

Com s'ha expressat anteriorment, els nostres llocs de culte segueixen un programa d'ensenyament bíblic que és propi de la nostra fe. No són espais per a programes multiconfessionals. Encara que persones de qualsevol confessió o creença poden visitar les nostres reunions. Tots els nostres locals de culte es regeixen per aquesta norma.

Tradicionalment, qui el construeix, finança i manté?

Els Testimonis de la localitat financen la construcció i el manteniment del seu lloc de culte per mitjà d'aportacions voluntàries i anònimes.

Església de Jesucrist del Sants dels Darrers Dies

Entrevista a Jaume Brossa, bisbe de l'Església de Jesucrist del Sants dels Darrers Dies.

Març de 2008.

Quin és el centre de culte propi dels membres de l'Església de Jesucrist del Sants dels Darrers Dies?

Tenim dos centres de culte diferenciats. D'una banda, la capella: el lloc de reunió més comú; poden ser edificis propis, construïts per l'Església, o, si la comunitat no és gaire gran, locals llogats i condicionats. D'una altra banda, tenim el temple, el nostre edifici més sagrat. A Espanya en tenim un a Madrid. És el lloc on realitzem les ordenances i les nostres cerimònies més sagrades (casament, unió de famílies, etc.).

Què entenen per lloc de culte o de reunió amb fins religiosos els mormons? Quines funcions té?

Els llocs de culte són aquells destinats a acollir les reunions "oficials", que es convoquen comunitàriament. Aquestes reunions són moltes i diverses. Un llistat de les diferents activitats que realitzem usualment a les capelles seria la següent:

- Reunió sacramental. Aquesta és la més important. Es fa cada diumenge i normalment té lloc al matí.
- Escola dominical. Nom genèric que fa referència a un conjunt de classes d'estudi de l'evangeli. Aquesta reunió o classe té lloc un cop finalitzada la reunió sacramental. A diferència de la primera, aquesta reunió es fa per separat, segons les edats.
- Seminari i institut. Són classes adreçades als joves d'entre 14 i 30 anys, separats per grups d'edat, en les quals s'estudien els llibres canònics. Tenen lloc gairebé diàriament, en horari flexible.
- Reunions socials.
- Reunions de formació social i humana.
- Festes.
- Àpats comunitaris.
- Activitats esportives.
- Reunions de planificació.
- Concerts musicals.
- (...)

També fomentem molt les reunions familiars a través d'un programa setmanal anomenat "Nit de llar", que busca millorar la comunicació familiar, que els membres d'una família facin activitats conjuntes, estudiïn i aprofundeixin conjuntament en els principis cristians. Perquè considerem que la Llar és el millor lloc on podem ensenyar els principis cristians i humans als nostres fills.

Finalment, cal dir que no considerem aquests centres de culte l'únic lloc on podem pregar. De fet, creiem que a Déu el podem trobar en qualsevol lloc i no utilitzem les nostres capelles com un lloc on pregar en solitud. Més aviat, ho fem a casa, ja que considerem que és una pràctica molt privada i personal.

Com s'organitza l'espai en aquests centres?

Les capelles acostumen a disposar de diferents espais per diferents funcions:

- Saló sacramental. És on tenen lloc les reunions sacramentals del diumenge.

- Classes i aules. On es desenvolupen les diferents activitats d'estudi de les escriptures en grup.
- Serveis. Lavabos, cuina (per a les activitats socials), etc.
- Biblioteca.
- Biblioteca genealògica. És un servei obert a tothom per ajudar a la recerca genealògica personal.
- Espai lúdic. A les capelles construïdes hi acostuma a haver algun camp petit de futbol o de bàsquet ja que es fomenta l'activitat esportiva dels membres, en especial, dels joves.

Pel que fa als Temples –els edificis més importants per a nosaltres- tenen un espai de grandària superior, que es divideix en diferents habitacions i seccions, segons la cerimònia o ordenança que s'hi duu a terme.

Tots els mormons entenen aquests espais de la mateixa manera?

Sí, tot i que les activitats s'adapten a les necessitats o particularitats locals: especificitats culturals, nombre de membres, etc.

Són espais sagrats? Què fa que ho siguin?

Lògicament. Com a lloc de reunió i pel fet que hi efectuem ordenances sagrades el temple és per a nosaltres un lloc sagrat que es dedica (consagra) un cop se n'inicia la construcció. Ara bé, l'actitud dels membres, el nostre comportament, és el que realment el converteix en sagrat o el manté com a tal. Per això es respecten molt l'espai i els edificis i, encara que s'hi fan diverses activitats (algunes lúdiques, com he explicat abans), mirem de recordar sempre on som.

Alhora, també creiem que hem de fer de casa nostra un lloc sagrat. Per això també “dediquem” les nostres cases com a llocs de pau, d'ordre, d'espiritualitat, d'estimació, perquè també siguin la “casa del Senyor”. Aquestes dedicacions es fan mitjançant una oració de benedicció i dedicació a càrrec d'un posseïdor del Sacerdoci (si és a casa, acostuma a ser el pare de família i, si és un edifici de culte, el bisbe de la comunitat).

Quins elements estètics essencials hi trobem?

No tenim elements especialment essencials. No tenim creus ni cap mena d'imatge. Ni a dins ni a fora dels centres de culte. Les capelles acostumen a tenir un disseny semblant, que varia segons l'època i la zona, perquè són molt funcionals. No tenen cap orientació especial fora de la que el terreny permeti per millorar la il·luminació i l'aprofitament de l'espai.

Els temples són diferents entre ells externament i acostumen a utilitzar estils arquitectònics propis de la zona on es construeixen. L'únic element comú seria una estàtua d'un àngel amb una trompeta, anomenat l'àngel Moroni, que representa un dels àngels que, segons l'Apocalipsi, vindrà els darrers dies a predicar la Restauració de l'evangeli (amb una trompeta com a símbol d'aquesta predicació per tot el món). Però és important recordar que, tot i que s'utilitza com un símbol dels temples mormons, no venerem l'àngel Moroni.

Qui pot entrar-hi?

Les capelles i totes les reunions que hi tenen lloc són obertes a tothom. No cal ser membre per assistir-hi; homes i dones, grans i petits, joves i infants, tots junts sempre. L'única actitud que es demana és de respecte per l'edifici i per allò que s'hi fa a l'interior. No cal venir amb roba especial, encara que tampoc es recomana venir vestit de forma “extremada”. La paraula que ho defineix és “respecte” al lloc.

Els temples, en canvi, estan oberts a tothom abans de ser dedicats (s'organitzen jornades de portes obertes per a tothom) però, una vegada dedicats i consagrats, només estan oberts als membres fidels, ja que es tracta del lloc més sagrat per a nosaltres, on celebrem les cerimònies més sagrades. Cerimònies que no entenem com un espectacle social sinó com una comunió entre els qui les viuen i Déu. Ara bé, també hi entren homes i dones junts, sense distinció d'edats.

Hi ha tradició o existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte amb altres tradicions? Veu possible que les comunitats existents a Catalunya i pertanyent a aquesta tradició ho facin?

No és gaire comú fer-ho de forma continuada. Puntualment sí que es poden cedir per reunions socials locals o, fins i tot, per casaments d'altres comunitats. Però no és un fet comú ni habitual. És un tema que es pot plantejar de forma independent en cada comunitat i al qual no estem tancats.

Tradicionalment qui construeix, finança i manté els llocs?

Els llocs de culte, com tot a la nostra Església, està finançat i mantingut pels mateixos membres. No rebem, a cap país del món, cap mena de subvenció ni ajuda pecuniària governamental. Tenim un sistema de finançament propi amb el qual paguem tota la inversió i els costos de manteniment. Hi ha un fons mundial comú, de tal manera que les comunitats que no són autosuficients reben els excedents d'altres llocs del món. Com a exemple d'això, cal recordar que els nostres clergues no reben cap mena de salari. Viuen de la seva feina particular, i dediquen el seu temps lliure al servei a l'Església. De fet, tots els membres, homes i dones, participen en les nombroses activitats que fem. Com a mestres, presidents de classes, ajudants, etc. i de forma totalment voluntària i desinteressada.

Cristianisme ortodox

Entrevista a Laurentiu Datcu, llicenciat en teologia ortodoxa a Romania i doctorand de teologia catòlica a la Facultat de Teologia de Catalunya.

Gener de 2008.

Quin és el lloc de culte propi dels cristians ortodoxos?

Sempre hem de tenir present dos vessants: la física, que es refereix al temple (l'església ortodoxa), i l'espiritual, referida a tots els cristians ortodoxos que formen l'Església Ortodoxa a través del sant sagrament del bateig.

Què entenen per temple ("església" amb minúscula) els cristians ortodoxos? Per a què la fan servir?

La religió ortodoxa, degut al seu caràcter espiritual i místic, té un fort simbolisme. La funció més important del lloc de culte ortodox és reunir tots els cristians ortodoxos en una mateixa oració i adoració de Déu. Cada diumenge i dia de festa, la comunitat es reuneix per participar del servei litúrgic, especialment, de la celebració de la missa (que per a tots els ortodoxos representa l'actualització de la resurrecció de Jesucrist). També hi ha dies de festa –com, per exemple, el dia de la celebració del sant patró de l'església- en què un àpat col·lectiu, després de la celebració de la Missa, reuneix tots els ortodoxos. Aquesta tradició també té un fort caràcter educatiu i a l'església també s'hi poden fer classes de religió per als infants o classes de catequesis per als creients en general.

Tots els ortodoxos entenen aquest espai de la mateixa manera?

Sí. Encara que al món hi ha diverses esglésies ortodoxes, totes respecten el mateix contingut dogmàtic o canònic, amb poques diferències litúrgiques i tradicionals tot i que amb petites variacions en funció de les influències històriques i artístiques rebudes del lloc on s'han desenvolupat.

L'església és un espai sagrat? Què fa que ho sigui?

Ho és per la presència permanent de l'Esperit Sant, que habita l'Església. El seu cap i protector és Jesucrist crucificat i ressuscitat, que arriba a tots els creients a través dels set sagraments. L'Església incorpora la participació humana a la vida de Déu i es pot dir que està constituïda per aquesta convivència entre l'home i Déu. L'Església és, gràcies a la mort i resurrecció de Jesucrist, l'extensió de la vida divina en les persones humanes. Segons sant Pau, l'Església és el cos místic de Jesucrist (Efesis 5:29).

Quins elements essencials caracteritzen les esglésies ortodoxes?

Una església ortodoxa o oriental està construïda segons l'estil arquitectònic bizantí (original de l'imperi Bizantí, segle VI). La planta del temple o basílica té forma de creu grega, que té tots els braços de la mateixa llargada. Això fa que l'espai sigui estàtic i estigui centrat, congregat sota la cúpula. Aquesta cúpula, com un mantell, abraça aquells que estan pregant. Allò essencial, aquí, no és el moviment sinó la pau de la contemplació, el recolliment interior i la percepció de la presència divina. A imatge del Temple de Jerusalem, la basílica té una estructura tripla: el presbiteri (anomenat santuari) en la part oriental, la nau en la part central i l'atri en la part occidental. Al santuari només hi poden accedir els sacerdots durant la celebració. També a imatge del Temple de Jerusalem, està separat de la nau per una tenda. Una característica important de les esglésies ortodoxes d'estil bizantí és que estan decorades amb representacions pictòriques diverses que harmonitzen amb l'estil arquitectònic de la construcció.

Qui pot entrar-hi? Com s'hi ha de comportar qui hi entra?

L'Església Ortodoxa és una institució tant divina com humana, que existeix per afavorir la redempció de les persones, especialment dels seus creients. Les seves portes estan obertes, no només als ortodoxos, sinó a tots aquells, homes i dones, que volen participar en les seves celebracions litúrgiques. Només es demana una bona conducta, una vestimenta decent i una actitud de respecte envers tot allò sagrat que s'hi troba.

Existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte amb altres tradicions religioses? Veu possible que les comunitats ortodoxes catalanes ho facin?

Sí. L'Església Ortodoxa Romanesa de Barcelona, allotjada a la parròquia catòlica de Sant Ferran, n'és un exemple. Es pot compartir, això sí, amb la condició que les diverses esglésies puguin desenvolupar les seves activitats de forma independent, tant des del punt de vista dels horaris com pel que fa a les celebracions.

Tradicionalment, qui el construeix, finança o manté el lloc de culte?

L'església, com a temple, pertany als creients ortodoxos. Per això, en primer lloc, la construcció d'una església es finança amb contribucions de la comunitat. D'una altra banda, als països ortodoxos, l'estat dona suport a la construcció de les esglésies ortodoxes. És el cas de l'Església Ortodoxa Romanesa de Barcelona, a qui l'estat romanès ha finançat la compra d'un terreny per construir-hi una església d'estil tradicional bizantí.

Islam

Entrevista a Najem Alhassan, director i imam del Centre Islàmic de Barcelona.

Febrer de 2008.

Quin és el centre de culte propi dels musulmans?

Com tothom sap, és la mesquita. Es considera la Casa de Déu. Tots els musulmans tenen dret d'entrar-hi i de pregar-hi.

Què s'hi fa a banda de pregar?

Reunions, classes, s'hi ensenya la cultura, la ciència, etc. No només s'hi ensenya religió. De la mesquita de Còrdova, per exemple, van sortir Averroes i altres filòsofs. O sigui que pot fer les funcions d'escola o d'universitat. Avui dia, normalment, només es fa servir per al culte o per a classes o conferències sobre religió o sobre algun tema social que preocupa a la comunitat. En cas que sorgeixi algun problema, es pot reunir a la gent i orientar-la. Molt sovint, en reunions o a través dels sermons del divendres, parlem de la convivència amb la gent autòctona. O també s'hi pot fer alguna reunió preparatòria sobre alguna celebració.

S'hi fa algun tipus de tasca social? S'hi acull gent necessitada, per exemple?

Tradicionalment, a les mesquites, la gent, a condició de mantenir un cert ordre i una certa neteja, s'hi pot quedar. Avui dia, però, tenim problemes perquè se'ns acusa de deixar entrar gent que no coneixem. Per això, per evitar problemes, no estem permetent que la gent es quedi a dormir a les mesquites. Tot i que si hi hagués alguna catàstrofe, com la del tsunami, llavors sí que les obriríem.

S'hi ajuda la gent nouvinguda a aconseguir els papers?

Sí. Però no cal que sigui a la mesquita, també es pot fer a fora. I també ho pot fer un cristià. No cal que sigui una cosa entre musulmans. Es una qüestió humanitària.

Quin és l'origen de la mesquita?

La primera mesquita estava en un poblet prop de Medina. Quan el profeta va emigrar de la Meca, es va aturar en aquest poblet, va romandre-hi una setmana i va aprofitar per construir-hi una mesquita, la primera. La segona, la més important, la va construir a Medina. Aquesta mesquita, anomenada "del profeta", la de la Meca i la de Jerusalem són les importants en la història de l'islam. La de la Meca es considera que la va construir Abraham i la de Jerusalem els seus fills.

Quins elements essencials tenen?

Sol ser una sala gran, sense mobles. Avui dia, sol estar emmoquetada. Abans, no. Abans la gent hi entrava amb sabates. Hi ha el *mihrab*, que indica la direcció a La Meca. Perquè qualsevol que hi entra ho sàpiga, sense necessitat de preguntar. I està el *minbar*, des d'on es fa el sermó dels divendres. Normalment també té una cúpula, un pati, un lloc per realitzar les ablucions. Ara passa que també la fem servir com a oficina, per preparar casaments i aquestes coses.

I per fora?

La mesquita ha de ser igual que una església. Amb una entrada independent, minaret, pati, etc. D'això que tenim [l'oratori de la comunitat de l'entrevistat està ubicada en un pis d'un edifici d'habitatges de l'Avinguda Meridiana de Barcelona], no podem dir-ne mesquita. És una sala d'oració.

Pot entrar-hi tothom?

Sí, sense problemes. Fem jornades de portes obertes per als veïns del barri.

Homes i dones han de resar per separat?

L'oració es fa en aquest ordre: els més antics i els que més en saben es posen a les primeres files. Després ve la fila dels fills; i, per últim, la de les dones. És la forma tradicional.

Hi ha mesquites on no poden entrar les dones?

En principi, la dona ha de poder-hi entrar. El que passa és que hi ha divendres en què no les podem deixar entrar perquè no tenim prou espai. Perquè la dona no té l'obligació de resar a la mesquita i, en canvi, l'home sí.

Cada mesquita ha de tenir el seu propi imam?

Una mesquita gran, sí. Per dirigir l'oració.

Una mesquita és un lloc sagrat?

És clar: es considera la Casa de Déu. El que fa que sigui un lloc sagrat són els ensenyaments i l'oració que s'hi fan.

Tots els musulmans l'entenen de la mateixa manera?

En general, sí.

Hi ha tradició de compartir el lloc de culte amb altres tradicions religioses?

Als nostres països, quan fem grans celebracions, per exemple quan commemorem el naixement del profeta, és habitual convidar a sacerdots cristians. O, quan es fan classes, també venen molts no musulmans.

Si una església cristiana cedís algun espai per pregar als musulmans, els musulmans l'acceptarien? I si haguessin de compartir un lloc multiconfessional?

Sense cap problema.

Com es finança, o es manté una mesquita?

Ara hi ha ajudes de la Generalitat. També a través de donacions de la gent. A l'entrada hi ha una caixa per fer una col·lecta per a aquells que estan necessitats. És voluntari. Tot i que en alguna mesquita, la gent, en funció de les seves possibilitats, es compromet a pagar una quota mensual.

Hi ha prou mesquites a Catalunya?

Molts veïns, quan s'assabenten que al barri s'hi farà una mesquita, s'hi oposen. Segons el nostre parer, la presència d'una mesquita és una benedicció per al barri, perquè és la Casa de Déu i la gent que hi va és bona gent. Però la gent no ho sap o no vol saber-ho. Principalment, el que demanem a l'administració, a l'ajuntament o a la Generalitat, és que faciliti l'existència d'una mesquita gran. Sobretot per evitar moltes molèsties als veïns dels immobles. Un lloc ben comunicat, cèntric, on s'hi arribi fàcilment amb el transport públic. Sobretot per l'oració dels divendres, però també per al dia a dia.

Entrevista a Abdennur Prado, president de la Junta Islàmica Catalana i autor d'*El Islam en democràcia* (Junta Islàmica, 2006).

Gener de 2008.

Quin és el lloc de culte propi dels musulmans?

La mesquita. *Màsgid*, en àrab, vol dir "lloc de postració". L'etimologia ja indica del que es tracta: un espai buit, obert, on els fidels de qualsevol tendència poden anar a postrar-se davant Déu i pregar.

Quan ha d'estar oberta una mesquita?

La pregària, en l'islam, es fa cinc vegades al dia de forma obligatòria. La mesquita ha de ser un lloc, doncs, que estigui obert sempre, a qualsevol hora del dia. A la nit, en principi, no. Tot i que en determinades èpoques de l'any és tradicional fer algunes oracions suplementàries. Un dia normal, en tot cas, ha d'estar obert des de la matinada, just abans de la sortida del sol (de vegades és molt d'hora, cap a les 4.30 h o les 5.00 h) fins a l'última pregària (que pot ser a les 9 del vespre o a les 10, varia durant l'any). A més a més, tot i que en principi hi ha unes hores per pregar, si no es pot fer a l'hora exacta, es pot fer durant l'interval. Per això la mesquita ha d'estar oberta durant tot el dia. A banda d'això, per fer l'oració musulmana (el *salat*), no és necessària cap jerarquia religiosa. És tradicional que les mesquites tinguin un imam que, a les hores de la pregària, dirigeixi l'oració, perquè si no seria un caos. Però no té per què ser així. El dia fonamental és el divendres, cap al migdia: la gran reunió (la *iumma*), on tota la comunitat es reuneix per fer una oració i, aquí sí, sentir algú de la comunitat (el *khàtib*) que fa un sermó (la *khutba*).

Quines són les funcions tradicionals de la mesquita?

Tradicionalment, la mesquita és un lloc de coneixement, aprenentatge i reunió, per a qualsevol tipus de reunió. És el lloc on han nascut gairebé totes les escoles de pensament de l'islam. A les mesquites dels omeies, a Damasco, hi havia espais, on la gent de coneixement posava un calaix a terra i deia "A partir d'ara començo a impartir la meva doctrina". Si tenia èxit, prosperava i es convertia en un mestre. Després, la política ho desvirtua i diu que no hi pot entrar qualsevol. Però sí que és un lloc on encara es pot debatre. Com no hi ha una jerarquia que tingui la missió de fer un magisteri dogmàtic o doctrinal (tot i que de jerarquies o institucions n'hi ha a totes bandes), és molt habitual que, després d'acabar la *khutba* del divendres, algú del públic es dirigeixi al *khàtib* per dir-li "No estic d'acord amb això que has dit". Això ho he vist a molts països i és una cosa que, per exemple, no és gens habitual en una església.

I quines funcions tenen les mesquites catalanes?

En el nostre context, la mesquita ha tingut o està tenint una altra funció relacionada amb la immigració, amb comunitats que estan immigrades i que s'agafen a la religió com a record de la seva identitat perduda o de les seves arrels. Això fa que, evidentment, moltes vegades es creïn per nacionalitats o regionalitats. Perquè segurament s'entenen millor entre ells. La mesquita, aquí, en alguns casos, gairebé fa de casa cultural del país. Les festes nacionals, per exemple, s'organitzen a través de la mesquita. Com hi ha un buit, la mesquita tendeix a ocupar-lo. Cal dir que, tradicionalment, les mesquites també han estat llocs de caritat, han tingut hospicis al costat, escoles, etc. Però es tracta d'un altre model, de grans mesquites que són del poder i que ocupen aquest lloc. Les mesquites de Catalunya, que són llocs molt precaris, tenen altres funcions. On va una persona immigrada d'una comunitat quan el consolat i els mecanismes fallen? A la mesquita. En aquests moments, les mesquites estan cobrint necessitats que no cobreixen altres: ajudar a fer papers, per exemple. He vist cues de gent a una mesquita, esperant perquè l'ajudessin a fer papers. Això és per la situació precària de les comunitats.

Quins elements essencials componen les mesquites?

A una mesquita, allò fonamental és la pregària. Els elements essencials són, doncs, un espai mínimament condicionat, a l'entrada, per fer les ablucions, rentar-se i deixar les sabates. Després, un espai, amb catifes i alguna cosa que assenyali l'orientació cap a la qibla, a la Meca. Els minarets tenen la funció que s'hi pugui a cridar a l'oració. Però això no és el que fa que un lloc sigui o no una mesquita. La mesquita fundacional del profeta, a Medina, no tenia minaret, ni catifes... ni sostre! Pregaven sobre el terra i amb sabates. Homes i dones junts. Després, allò es va anar convertint en un lloc sagrat, un temple. Però, en aquest sentit, hi ha una nuesa essencial en la tradició islàmica. Contràriament a altres tradicions, que necessiten una litúrgia. En principi, una mesquita no ha de tenir símbols religiosos però sí pot tenir cal·ligrafies àrabs, de l'Alcorà, assumides per tots sense problemes. També s'hi troben uns llibres concrets com, per exemple, exemplars de l'Alcorà.

Tots els musulmans hi van?

La mesquita no és indispensable per a la pregària. Hom pot ser musulmà tota la seva vida i complir tots els preceptes de la seva religió sense haver trepitjat mai una mesquita. Faltaria la reunió dels divendres, però tampoc és un precepte fonamental. De fet, a Catalunya, la majoria de musulmans, per diferents motius, no trepitgen mai una mesquita. Fem números: si hi ha uns 150 llocs de culte "fixats" i uns 300.000 musulmans, el dia que estan plens tots els llocs de culte, no representen ni el 5% dels musulmans que hi ha a Catalunya. D'una banda, hi ha gent que no hi aniria mai. D'una altra, aquells que no hi van per raó de les condicions de l'espai: no n'hi ha, és incòmode, no hi ha espai per a les dones. Sense espai per a les dones, un 35 o 40% de la població musulmana queda exclosa de les mesquites. A més a més, si les mesquites es converteixen en clubs del país, n'hi ha d'altres que no s'hi senten tant còmodes. Si a una mesquita s'invoca el nom de Mohammed VI, molts magrebins –com, per suposat, els sahrauís- no tenen ganes d'anar-hi. L'altre factor és que estem en una situació d'immigració, de precarietat, i les prioritats són unes altres: tenir feina, papers, l'habitatge, la supervivència, etc.

Qui pot entrar a les mesquites?

En una mesquita, en teoria, pot entrar-hi tothom. Se sap que, al final de la seva vida, el profeta va deixar als cristians fer els seus ritus a la seva mesquita. No tenia cap problema. Després hi ha hagut alguns corrents que han dit que no hi podien entrar no musulmans. Però han estat molt minoritaris. També està comprovadíssim que, al principi, homes i dones pregaven en el mateix espai, sense cap distinció, entrant per la mateixa porta. Tampoc està clar que ells es possessin davant i elles darrera, no està gens clar! La qüestió és que, poc a poc, s'ha anat exclouent les dones de les mesquites. Fins i tot hi ha una dita canònica del profeta que diu: "No impediu a les serves de Déu acudir a les mesquites." És clar que, davant d'això, hi ha qui diu: "No es pot impedir però, com que no té obligació, millor que es quedi a casa". Són, evidentment, lectures patriarcals. L'argument que en part és real, encara que de vegades sona a excusa, és la manca d'espai. El problema és, que quan n'hi ha, se les posa a part. Jo no ho trobo correcte. Ni des del punt de vista de l'islam, ni des del de la integració.

Hi ha tradició, en l'islam, de compartir el lloc de culte amb altres religions?

N'hi havia a Al Andalus. La gran mesquita de Còrdova, durant molt de temps, va ser un temple compartit per cristians i musulmans. S'hi feia la missa i després l'oració. La gent no ho sap però està demostrat que va ser un temple compartit durant molt de temps. En el seu origen era una església cristiana. Després, els musulmans van establir el califat de Còrdova, la van comprar i van fer una ampliació. Però van permetre que s'hi mantingués el culte cristià. També s'ha trobat un edicte del segle XIV en què el bisbat de Valladolid prohibeix les festes de moros i cristians dins de l'església. L'edicte, que diu quelcom com "Es escandaloso que los moros con sus instrumentos musicales...", dóna a entendre que

moros i cristians feien música i festes conjuntes. Ara, a mi em conviden a esglésies i jo hi vaig. Tot i que també hi ha les tendències contràries. Cada vegada hi ha més llocs on la tendència és no deixar entrar els no musulmans a les mesquites. Malàisia, per exemple, és un país on, per llei, els no musulmans hi tenen prohibida l'entrada. És clar que, també per llei, els no cristians tenen prohibida l'entrada a les esglésies.

Com es finança una mesquita?

No està regulat per la tradició. La majoria de les mesquites s'han construït amb donacions de la comunitat. En teoria, quan es forma una comunitat, es recullen diners dels fidels per poder pagar el lloguer, mantenir l'imam i l'estructura. Normalment, tot i la precarietat, no solen tenir gaire problemes per recollir els diners. Perquè és una de les poques coses que tenen. Moltes comunitats immigrades no tenen llocs propis de socialització i per això li donen tanta importància. Fins i tot de vegades es diu que molta gent que al Marroc no havia trepitjat mai una mesquita, arriba aquí i es converteix en habitual. Perquè no té un altre lloc. La mesquita acaba tenint un pes que no té al propi país d'origen. Això fa que, per a algunes comunitats, sigui relativament fàcil recollir els diners. Després, també hi ha alguns moviments que tenen facilitat perquè tenen molts membres o perquè aquests membres donen molts diners. Al Camí de la Pau, no li costa gens, amb 10.000 seguidors, recollir-ne. Després, també hi ha donacions que no es coneix d'on venen. Tot i que no es pot dir segur ni demostrar, segur que hi ha donacions a determinades comunitats per portar-se bé en una determinada línia ideològica. La M-30 ha rebut ajudes d'Aràbia Saudita. De fet, és una cosa normal, no il·lícita.

La mesquita es considera un espai sagrat?

No hi ha ritual de sacralització. S'obre i ja està. L'Alcorà diu que "Tota la terra és una mesquita." No és el concepte grec de temple: separat, sagrat. La mesquita no marca, en absolut, un terreny separat enfront del món profà. Això és molt important. Hi ha un salt molt gran respecte d'altres tradicions: no hi ha la compartimentació del sagrat i del profà. En el cristianisme, per exemple, hi ha una consagració de l'espai que, per a alguns, fa que no hi puguin haver ritus d'altres tradicions. L'etimologia, la idea, de temple és la d'un espai separat, que trenca. Per això a l'islam no hi ha litúrgia. A qualsevol hora, pots anar a una mesquita a pregar sense combregar amb l'imam o sense parlar amb ningú. Pots fer-la servir i marxar. D'altra banda, en la tradició islàmica, hi ha llocs especials, amb baraka, que no són necessàriament la mesquita. Normalment, llocs de la natura: una muntanya, una cova, etc. Es perceben com a especials, amb una benedicció especial, i poden ser llocs o persones. També hi ha la mesquita d'Al-Aqsa o les mesquites de Meca i Medina, anomenades els llocs sagrats de l'islam. Però ho són per raó d'altres components, per exemple, històrics. La mesquita és un lloc per postrar-se i res més. No per idolatrar-hi les pedres. Si ets molt fidel, te la pots estimar, però sense aquest concepte de sacralització de l'espai.

Entrevista a Yaratullah Monturiol, membre de l'European Muslim Network, de l'Associació per al Desenvolupament del Feminisme Islàmic, de l'associació cultural Al-Kauzar i autora de *Términos clave del Islam* (Junta Islàmica).

Març de 2008.

Quin és centre de culte propi dels musulmans?

És la mesquita (*masjid*) que, literalment, vol dir "el lloc on es fa *sujûd* (postració)".

Què entenen per lloc de culte o de reunió amb fins religiosos els musulmans? Quines funcions té?

Qualsevol espai es pot convertir fàcilment en mesquita. Per fer la *salà*, per exemple. Tanmateix, la mesquita és, sobretot, un lloc per reunir-se. Per fer tot allò que es fa comunitàriament o també sol.

Tots els musulmans l'entenen de la mateixa manera?

Bàsicament, és així per tota la *umma*. Però cadascú s'adapta a les seves necessitats o possibilitats.

El lloc de culte és un espai sagrat? Què fa que ho sigui?

És un espai sagrat en la mesura que prenem consciència d'això. La cosmovisió islàmica veu tota la terra com un espai sagrat. En aquest sentit, l'Alcorà diu que s'ha estès la terra com una catifa (per fer *sujûd*) i el hadiç també diu que tota la terra és mesquita. Vol dir que qualsevol espai és sagrat i només cal posar atenció en aquest fet.

Quin n'és l'origen històric i tradicional?

La primera mesquita va ser la casa del Profeta quan va arribar a Medina. Per ser imparcial a l'hora d'instal·lar-se, Muhammad no va triar ell mateix el lloc on viure, ni va seguir el desig de cap persona. Curiosament, va ser la seva camella la que va trobar el lloc adequat. Tothom va seguir les seves passes fins que va fer el gest típic d'aquests animals quan jeuen sobre els seus genolls (com si es postressin). Allà on va fer el seu *sujûd* particular, varen construir la seva casa i la primera mesquita de la *umma*, que sempre va ser un lloc de trobada, una seu social i política de la comunitat, per assessorament, consultes i assemblees, així com l'espai del *dars* –és a dir, l'escola i universitat- on fins i tot algunes dones eren mestres dels homes.

Quins elements essencials componien aquella primera mesquita?

La construcció era molt senzilla, amb maons d'argila, un teulat fet de fulles de palmeres i sense minaret. El mateix Muhammad la va construir amb les seves mans i l'ajut dels seus companys. Els minarets i les edificacions amb elements estètics arquitectònics i artístics van arribar més tard, segons la inspiració de cada poble on arribava l'islam, adaptant-se als gustos i necessitats variades. Fins avui dia, i per raó de la naturalesa essencial d'aquests espais que ja hem explicat anteriorment, la mida i formes són diverses. Hi ha espais que no compleixen els requisits desitjats per una manca de mitjans, però molt sovint el gust de la petita comunitat o barri, es tenen una petita mesquita sense elements sofisticats. Per això hi ha milions de mesquites d'aquestes característiques per tot el món malgrat que també n'hi hagin moltes de monumentals. Perquè la seva tasca realment és molt funcional. També, la majoria de les cases on viuen musulmanes i musulmans es converteixen en mesquites improvisades de forma quotidiana i fins i tot es preparen espais i cambres per complir aquesta funció permanentment. Evidentment, espais oberts com parcs, jardins o carrers també s'utilitzen com a "mesquites". De fet, per a les dues festes més grans del calendari islàmic, que són l'aid de després del mes del Ramadà i

l'aid del sacrifici d'Abraham, es recomana especialment que es faci la *salà* en espais exteriors, a l'aire lliure si es pot.

Qui pot entrar-hi? Homes i dones poden estar-hi junts? Com i amb quina actitud s'hi ha d'entrar?

Algunes normes varien segons el criteri de cada comunitat o de si hi ha una o algunes persones encarregades –que de vegades poden imposar el seu criteri o el d'algú altre. En el tema de “creients” o no, es tracta més aviat de no irrompre en l'espai sagrat d'una forma que pugui distreure la concentració de les persones que són allà per endinsar-se en la seva intimitat espiritual amb Al·là. Sempre cal anar descalç i no trencar la pau de l'ambient. Per exemple, es pot recitar l'Alcorà en veu alta i en això mai existeixen malentesos sobre si es fa més fluix o més fort, ja que tothom té una actitud discreta de modèstia i prudència. Les dones han de portar un vel al cap i el vestit no ha d'exhibir el seu cos. És cert que hi ha moltes mesquites on hi ha un espai per a les dones a part, o que fins i tot no tenen un lloc pensat per a elles. Però, malgrat que aquest costum ha proliferat, no segueix la *sunna* original. Els nens i nenes acostumen a jugar i córrer per les mesquites, encara que s'intenta, amb suavitat, que ho facin amb moderació. Quan es parla es fa fluix. Hi ha moments de gran silenci i meditació, però d'altres molt emotius on la gent plora. Hi ha gent que jeu i descansa o dorm amb tota naturalitat. L'actitud és de despullament interior i de respecte i cortesia exterior. Els gats per exemple, podrien entrar a dins, però mai els gossos que només es tenen a l'exterior, per guardar les cases o el bestiar. Pots atacar un escorpí, una serp o qualsevol animal que pugui fer perillar la vida humana, però no una formiga o una altra criatura indefensa.

Hi ha tradició o existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte amb altres tradicions? Veu possible que les comunitats existents a Catalunya i pertanyent a aquesta tradició ho facin?

Com deia, la *salà* es pot fer arreu i amb una gran dosi de bona voluntat i un cert esforç es pot intentar. Tanmateix, val a dir que la sensibilitat extrema de l'estat espiritual de la persona musulmana quan utilitza un espai com a “mesquita” li fa tenir una percepció aguda de l'energia del seu entorn. I existeixen molts factors exteriors i aliens que li poden fer sentir que no és “sagrat” si aquell espai no rep el tracte que es considera més adient i propici des de l'islam.

No hi ha tradició històrica de “compartir” amb altres tradicions, però si de respectar molt els seus espais. No totes les persones que es van sotmetre a la constitució islàmica de Medina es van fer musulmans, ni tampoc existia aquesta exigència. Els cristians de Najrân, els jueus del Iemen i els mazdaïstes de Bahrein es van adaptar sense abraçar l'islam. Aquest va ser l'origen de la *dzimma* o pacte de protecció: els no musulmans podien seguir amb la pràctica de la seva religió dins del territori políticament musulmà, sota la protecció dels musulmans. El reconeixement de l'estatus dels coneguts com *ahl adz-dzimma* (la gent de la *dzimma*) gaudeix d'una extensa documentació. Però només esmentaré algun exemple: en el Pacte amb els cristians de Najrân (631), que fruien de protecció “de les seves vides, propietat, terres, creences, temples i de totes les seves pertinences, de igual a igual amb els musulmans”. Amb les conquestes musulmanes dels àrabs i els turcs, el Pacte amb la gent de la *dzimma* es va estendre als seguidors d'altres religions, com els indis de diverses tradicions, entre altres.

Una de les clàusules amb les quals els musulmans s'obligaven a sí mateixos quan es va rendir Jerusalem era la següent : “Aquesta és la garantia que ofereix 'Umar ibn al-Khattâb als habitants de Jerusalem. Els garanteix les seves vides, els seus béns, les seves esglésies, les seves creus, i tot el que estigui relacionat amb les seves creences. Les seves esglésies no seran habitades pels musulmans, ni es destruiran, ni se'ls desposseirà de cap dels seus estris. No tenen cap obligació d'abandonar la seva

religió...” (*at-Târîh* de at-Ṭabarî). Després de la seva rendició, ‘Umar va entrar a la ciutat amb un petit nombre de soldats i va demanar al Patriarca Sofronio la seva companyia per visitar els llocs sagrats. El Patriarca el va convidar a resar a l’església del Sant Sepulcre, però ‘Umar va preferir fer-ho a l’exterior dient que si acceptava, les generacions musulmanes posteriors podien utilitzar la seva acció com a excusa per convertir l’església en una mesquita.

Khalîd ibn al-Walîd va prometre als cristians que “... podran fer sonar les campanes de les esglésies a l’hora que els sembli bé, sigui de dia o de nit, menys en els moments que els musulmans fan la seva *ṣalâ*, i podran treure les seves creus els dies de les seves festes”.

Aquestes cites i moltes altres referents a la gent de la *dzimma* són de fonts respectades pels musulmans i tenen un valor exemplar que tots estimen per l’autoritat moral dels savis als quals s’atribueixen aquestes decisions, que s’han convertit en precedents vinculants.

Tradicionalment qui construeix, finança i manté les mesquites?

La comunitat que vol tenir un espai que necessita es pot organitzar per construir o fins i tot per gestionar l’autofinançament. El suport econòmic o de tot tipus per a aquest afer es considera una *sadaqa*, que vol dir una bella acció, obra o almoïna sincera, que si es fa en secret (per exemple, el suport econòmic de part d’una o més persones anònimes) encara es considera més valuosa. Sovint es fa d’aquesta manera perquè els hadiç (tradició i exemple de dites i fets sobre el Profeta) han donat molta importància a aquest comportament discret i sense ostentació. Però també es pot fer, finançar o mantenir amb diverses col·laboracions d’altres països i no és obligat guardar en secret la identitat dels benefactors.

Budisme

Entrevista a la Lama Tsondru, directora dels centres Samye Dzong a Espanya i fundadora del primer centre de budisme tibetà a Espanya.

Gener de 2008.

Quin és lloc de culte propi dels budistes?

Els budistes necessiten un espai bastant gran, on càpiga força gent: el temple. És un lloc on hi ha imatges i pintures representatives dels seus sants o dels seus budes. També hi ha relíquies. Les estàtues n'estan plenes i, per tant, els temples són llocs sagrats. Als temples, s'hi fan cerimònies, s'hi va a meditar, s'hi donen ensenyaments i s'hi fan cursos que duren dies. També s'hi fan funerals. Quan la comunitat té monjos i monges, a part del temple, pot necessitar un monestir: un lloc amb habitacions on pugui viure gent plenament dedicada al budisme.

El temple és un lloc sagrat?

Sí, hi ha una cerimònia de consagració a càrrec d'algun gran mestre tibetà. Representa que ho ha de fer algú amb el poder d'invocar allò que representa l'estàtua. A partir d'aquell moment, és un lloc sagrat. A més a més, qualsevol estàtua que hi ha, buida per dintre, s'omple completament de mantres i de relíquies de sants i es consagra. Les estàtues són un element important. Al Tibet, entre que estaven consagrades i que la devoció de la gent, d'alguna manera, els donava vida, les estàtues de vegades parlaven o ploraven. Poc temps abans que els xinesos envaïssin el Tibet, als budes principals els queien les llàgrimes. Al principi, la gent estava contenta perquè creien que era una aigua beneïda, però després van veure que no... Hi ha molta cosa miraculosa al voltant de les estàtues.

Tots els budistes entenen el concepte de temple de la mateixa manera?

Tot això és bastant compartit per tots els budistes. Budistes de diferents escoles podrien compartir espai si fos necessari. En general, però, cadascú té les representacions que són més rellevants per a la seva escola. Un lloc zen, per exemple, deu tenir el mínim d'imatges possibles i potser tenir fotos dels patriarques. Però com Buda és Buda per a tothom... Jo he estat a temples xinesos, de budisme *chan*, i són semblants als nostres.

Les comunitats budistes podrien compartir espai amb altres religions?

Amb altres religions hem fet cerimònies interreligioses, però no crec que els vingués de gust compartir espai amb nosaltres.

Qui pot entrar als temples budistes?

Tothom, és totalment obert i no es demana res. Aquell que hi entra només s'ha de treure les sabates i tenir un comportament correcte normal.

Quins elements essencials caracteritzen els temples?

En un temple budista tibetà hi ha diferents seients, a diferents alçades, per a diferents mestres. Una mica com un púlpit cristià. Li diuen "trons". En realitat són unes caixes, més o menys altes en funció de la categoria de la persona que hi va a parlar, a fer una cerimònia o a donar una iniciació o benedicció. Els monjos i monges han de seure al davant de tot i la gent laica al darrera. Un temple tibetà és molt artístic i sol tenir finestres a l'exterior. També pot tenir cel·les per als monjos o per a la gent que vulgui anar-hi a passar temporades. Una altra cosa que és sagrada en el budisme són les stupes, existents a totes les tradicions budistes. Es van començar a construir quan van morir Buda i els seus principals deixebles, com a monument funerari. A dintre, es posaven les

reliquies de les persones. Avui dia, a Espanya n'hi comencen a haver. No hi ha persones enterrades, però sí que estan plenes de textos sagrats i altres coses. La gent va recitant mantres i donant-hi voltes. Perquè les maneres de mostrar reverència són fer postracions i circumval·lar. Solen ser a l'exterior dels temples, una mica apartades. Altres elements són les banderes d'oració corresponents. Finalment, al temple com se seu al terra, hi ha moqueta. Tot i que a l'Índia hi ha marbre, que és glaçat, i tirallogues de catifa amb taules on es col·loquen els monjos. Per cert, allà els monjos esmorzen i mengen al temple: els serveixen al seu bol de mendicant i mengen en silenci, fent pregàries abans i després.

En els temples d'aquí no s'hi menja?

Hi ha una cerimònia habitual, amb música, on s'ofrena menjar, que es transmuta mentalment i s'ofereix a Buda i als éssers il·luminats. Queda beneït i la gent s'ho menja allà mateix. A més a més, als centres tibetans hi sol haver unes tetes enormes amb un tè bastant contundent per aguantar hores i hores de recitacions i pregàries.

Els monjos hi poden viure?

El temple només és un espai per meditar, la gent no hi viu o dorm. És el lloc de trobada de la comunitat. Els budistes viuen a casa seva, amb les seves famílies, i els monjos budistes viuen al monestir. A les construccions tibetanes normals, hi ha el temple, les habitacions dels monjos estan al voltant i al mig queda un pati. L'abat viu a la part superior del temple.

És preferible que estiguin situats en llocs tranquils?

Els retirs han de ser a la muntanya, no poden ser al mig de la ciutat. Però de la ciutat no en fugim: és un bon lloc per tenir un centre perquè la gent hi treballa. A més a més, no necessàriament busquem el lloc més tranquil.

Quin és l'origen del temple budista?

Quan un rei tibetà va decidir instaurar el budisme al seu país, va convidar diversos sants indis perquè construïssin un monestir anomenat Samye, que vol dir "més enllà de la imaginació". Era una cosa rodona, amb un temple central. La llegenda, però, diu que, mentre durant el dia els homes construïen, durant la nit, els dimonis destruïen. Les forces de la naturalesa, molt potents, no volien res nou. Llavors, els sants van anar a buscar algú amb prou poder per evitar que això passés: Guru Padmasambhava, el segon Buda del Tibet. Gràcies a ell, a la nit, les forces de la naturalesa continuaven construint el que, durant el dia, construïen els homes. Aquest va ser el primer temple i monestir del Tibet. El Guru també va consagrar les estàtues, que parlaven. Era una cosa bastant miraculosa. A l'Índia, Buda es reunia amb els deixebles a la intempèrie fins que un rei els va oferir un bosc i els va fer construir uns entarimats amb una mica de sostre, perquè no es mullessin. Aquest va ser el primer temple budista de l'Índia. De mica en mica s'hi van anar afegint parets. Més que res, per a l'època de les pluges. Perquè Buda va dir que aquesta època no era bona per anar caminant –com solien fer els monjos- perquè hi havia molts insectes i se'ls trepitjava. Va dir que era una bona època per fer recés. El primer temple, doncs, es va fer per tal que tots aquests monjos i monges poguessin fer-hi recés durant dos o tres mesos. La gent laica venia a portar-los menjar i rebien ensenyaments. No sé si encara es fa aquest retir de les pluges però el que sí ha quedat és el fet de retirar-se durant tres mesos l'any a fer pregàries.

Com es finança?

Hi ha països budistes on el govern subvenciona els temples. A altres llocs, però, la gent mateixa s'ha d'espavilar. Hi ha llocs que tenen la sort de tenir un mecenes i altres que no el tenen. Una bona forma de subvencionar el temple és quan la gent paga alguna cosa per estar-s'hi. O amb socis que paguen una quota.

Sikhisme

Entrevista a Kartar Singh, president de l'Associació Espanyola de Kundalini loga (AEKY) i portaveu del Consell Interreligiós Sikh de Catalunya
Gener de 2008.

Quin és lloc de culte propi dels sikhs?

El temple dels sikhs s'anomena gurdwara, que vol dir "Porta al guru". La religió sikh té 10 mestres o gurus, el primer dels quals va ser el Guru Nanak, que va viure a finals del segle XV. L'últim guru, Guru Gobind, va ser qui va deixar com a guia i vehicle de tots els ensenyaments el Llibre Sagrat o *Sri Guru Grant Sahib*, que el cinquè guru, Guru Arjan, ja havia compilat.

Per què fan servir el gurdwara?

El gurdwara ve a ser una representació de quan el guru estava present, quan els feligresos venien a visitar-lo i ell donava una xerrada sobre el seu ensenyament espiritual, acompanyat de música devocional tocada amb instruments tradicionals de l'Índia. Al final, es feia un dinar de germanor (el *langhar*), gratuït per tothom. Per tant, és el lloc on es reuneix la gent que té aquesta fe i segueix els ensenyaments originals del guru, compilats en el Llibre Sagrat. Hi ha una sèrie d'ensenyaments comuns a tots els gurdwaras, com ara el servei d'un àpat gratuït, la lectura del guru, el cant de cançons devocionals o el treball desinteressat, que és la participació de la comunitat en les tasques de manteniment del propi espai. També es practica la donació de diners, que es fa just davant del llibre i que serveix d'autofinançament del propi temple.

Hi ha altres fonts de finançament dels gurdwaras?

Bàsicament es fa així a arreu el món. Són els mateixos feligresos els que se n'ocupen. Qui té més dóna més i qui té menys dóna menys. Dintre de l'ensenyament i de la mateixa cultura dels sikhs hi ha el fet d'oferir part dels teus guanys per a un bé social. Això, després, es reflecteix en què molta gent necessitada menja gratuïtament i es posen en marxa obres socials diverses, per exemple, educatives.

S'hi fan classes?

No necessàriament. De vegades, sí que es pot donar que, de forma espontània, tant als nens com als adults, se'ls ensenyi alguna cançó, música clàssica o, si estan a l'estranger, l'idioma panjabi. Per tal que aquestes coses no es perdin. Però no necessàriament es fa al gurdwara. Es pot fer en algun altre espai alternatiu. El que és interessant és que, a través del gurdwara, es crea aquesta integració social, aquest teixit social dels feligresos que, de vegades, acaba com una mena de "club social" (tipus la casa d'Aragó) d'aquests immigrants, un lloc de connexió i reunió. Això sí, sempre mantenint una actitud de respecte envers un lloc que és sant i sagrat.

Què fa que el gurdwara sigui un lloc sant i sagrat?

Ho fa que existeix el Llibre. Perquè el Llibre, per un sikh, no és un llibre, no són fulles de paper escrites amb tinta. Representa la presència mateixa de la divinitat. La seva presència comporta una sèrie d'obligacions per tenir-ne cura. S'ha d'obrir, tancar, llegir diversos cops al dia. Una persona s'hi ha de dedicar. Se'l tracta com a una persona: se'l lleva pel matí, se'l fica al llit per la nit, se'l cuida, se'l manté net; l'espai ha d'estar net i tranquil, etc. És una mena d'encarnació divina en aquesta forma. Perquè el so que s'emet quan es recita el Llibre es considera un mestre; és quelcom molt peculiar.

Com s'ha de comportar una persona al gurdwara?

Hi ha unes normes molt bàsiques, comunes a gairebé tots els temples sikh del món. Els requisits per entrar-hi són descalçar-se, tapar-se el cap (normalment hi ha mocadors per fer-ho). A l'hora de trepitjar un lloc sant, és millor no deixar-hi la brutícia del carrer que porten les sabates. És signe de respecte. I tapar-se el cap és com un reconeixement de que hi ha quelcom diví. Són tradicions molt antigues però presents en moltes religions, que procedeixen de civilitzacions antiquíssimes i que, a vegades, poden ser difícils d'entendre. Simplement, cal una actitud de respecte. Per exemple, es demana que no se li doni l'esquena al llibre. Normalment, hi ha un passadís central i a un costat es col·loquen els homes i a l'altre les dones. Està obert a tota mena de persones, religions, classes socials, races, etc. Tothom pot entrar-hi sempre que es mostri respectuós.

Quins elements essencials té el gurdwara?

Hi ha d'haver un espai suficient, a l'entrada, per deixar les sabates, els abrics, etc. Un lavabo per rentar-se les mans. I l'ideal és que també hi hagi una cuina. Després, un espai suficient per seure; un terra adequat, amb moqueta, sense humitats, suficientment confortable. I un petit escenari, quelcom que sobresurt del terra, on estigui el llibre i que es cobreix amb una tela, com si fos una llotja. A més a més, sol haver-hi un lloc, una mica separat, però no gaire lluny, on a la nit es guarda el Guru (el Llibre). Idealment també podria ser que hi hagués un menjador adjacent a la zona de culte. Però sovint no és possible disposar de tant d'espai i el que es fa es convertir la mateixa zona de culte en menjador, un cop el Guru es guarda. Podem trobar des de temples petits que fan el que poden fins a projectes arquitectònics molt vistosos, que una mica imiten el temple principal, el Temple Daurat (potser equiparable a la Meca per als musulmans). Hi ha un temple així, per exemple, a Birmingham, Anglaterra. Lògicament, tenir un temple bonic és el somni de tota comunitat sikh. Perquè és un lloc pel culte i social, de reunió, on a la gent de fe li agrada anar i sentir-se a gust, però depèn de la mida de la comunitat i del seu poder adquisitiu. A Anglaterra, hi ha mig milió de sikhs i tradició, generacions, gent integrada, amb estudis i poder adquisitiu. Per això s'hi donen projectes més ambiciosos.

Existeixen precedents de compartir el lloc de culte amb altres tradicions religioses?

Per motius logístics i pràctics i no pas ideològics, pot ser una mica incompatible. Ara bé, si existís un espai gran, on els sikhs tinguessin els seus propis espais i, al costat, els musulmans els seus, no hi veuria problema. En origen, el Temple Daurat era un lloc freqüentat per musulmans i hindús, un exemple de lloc de culte multiconfessional. Llavors, la identitat del sikh no estava definida d'una forma definitiva, com la coneixem ara. Però aquests són temps diferents i crec que és molt més pràctic que cadascú tingui el seu espai i després es comparteixin espais de diàleg interreligiós. Però barrejar-ho no és viable. Perquè cadascú té les seves maneres i la seva agenda de culte que pot ser difícil compaginar amb les d'una altra confessió.

Fe bahá'í

Entrevista a Lluís Cirera, membre auxiliar (assessor) de la Comunitat Bahá'í de Catalunya

Juny de 2008.

Quin és centre de culte propi dels bahais?

El vertader nom dels temples o Cases d'Adoració bahais és el de Mashriqu'l-Adhkár. Un terme àrab que significa "el punt de l'alba de la glòria de Déu". Actualment només n'hi ha un a cada continent. A Europa està situat prop de Frankfurt.

Cal diferenciar-los dels centres bahais, que són locals que tenen una funció més administrativa, de lloc de reunió i d'activitats diverses on el component espiritual sempre hi és present. D'aquests locals n'hi ha diversos a Catalunya. En algunes poblacions hi ha, a més, oficines d'informació bahai, que poden formar part o no dels centres bahais.

Cal aclarir que els escrits bahais ens ensenyen que qualsevol lloc on es fa menció de Déu està beneït i, per tant, qualsevol espai –a falta del temple pròpiament dit- pot ser utilitzat per a aquest fi. És per aquest motiu que moltes de les cases dels bahais s'utilitzen com a lloc d'oració de forma regular i sistemàtica.

Què entenen per lloc de culte o de reunió amb fins religiosos els bahais? Quines funcions té? Per què (i quan) es fa servir?

Les cases d'adoració bahai formen part d'un complex que inclou, o pot incloure, hospitals, universitats, centres educatius, centres d'investigació, orfenats, organitzacions benèfiques, etc. i que, de fet, es consideren part de la mateixa Casa d'Adoració, atès que els bahais entenen el servei a la humanitat com un acte d'oració. No obstant això, si concretem la funció del temple pròpiament dit, es tracta d'un edifici que està dedicat només a l'oració i que està obert a creients de totes les religions on poden fer les seves pregàries en silenci. No hi ha cap tipus de cerimònia, atès que no existeix un clergat dins de la Fe bahai; això no treu que, en dies especials (com els dies sagrats bahais) es poden celebrar reunions commemoratives amb participació de cors i oracions recitades o cantades evitant les rigideses i procurant donar als actes d'adoració un caràcter al més universal i informal possible.

A banda d'això, els centres bahais acullen activitats de tota mena: reunions d'oració, festes, actes socials, menjar, reunions administratives i de consulta, activitats per a criatures i joves, cercles d'estudi, etc. Pràcticament totes les activitats estan obertes a tota la població. Les oficines d'informació tenen com a funció facilitar informació i documentació al públic en general, a mitjans de comunicació, autoritats, etc. sobre els ensenyaments bahais i les activitats que es fan obertes a la societat, com són les classes d'educació moral per a nens i adolescents, les reunions d'oració i els cercles d'estudi, a part de xerrades i actes públics diversos.

Tots els bahais l'entenen de la mateixa manera?

Sí

El lloc de culte és un espai sagrat? Què fa que ho sigui?

Pel fet de ser un lloc només dedicat a l'oració és receptacle de les benediccions de Déu. És un lloc de comunió entre Déu i l'home.

Quin n'és l'origen històric i tradicional?

Bahaulàh, el fundador de la Fe bahai en el seu llibre més Sagrat, el Kitab-i-Aqdàs (Traduït Llibre de Lleis) va escriure: "Oh gents del món! Construïu en tots els països cases d'adoració en el nom d'aquell que és el Senyor de totes les religions. Feu-les tan perfectes com us sigui possible en el món dels éssers, i guarniu-les amb el que sigui

digne d'elles, no amb imatges ni efigies. Llavors, celebren-hi, amb joia i alegria, la lloança de vostre Senyor, el més compassiu. Veritablement, amb el seu record s'alegren els ulls i s'emplena de llum el cor".

El primer temple bahai es va construir el 1908 a Asjabad, la capital de Turkmenistan, que va quedar en ruïna després d'un terratrèmol l'any 1948. Posteriorment, es va construir el de Wilmette (Chicago) als Estats Units, el 1953. Actualment, a més d'aquest, hi ha temples bahais a Frankfurt, Panamà, Nova Delhi, Sidney, Samoa, Kampala i n'hi ha un en construcció a Santiago de Xile.

Els centres bahais estan dispersos, per centenars, arreu del món, atès que actualment hi ha més de 110.000 localitats on hi resideixen bahais i sorgeixen com una necessitat de les comunitats bahais grans i ben implantades de tenir un lloc de reunió. A Catalunya hi ha centres bahais a Barcelona, Terrassa i Rubí, encara que hi ha activitats bahais regulars a una trentena de poblacions.

Quins elements essencials el componen?

Els temples bahais, tot i mantenint cadascun la seva pròpia identitat, estan integrats totalment amb l'entorn i la cultura del lloc on són construïts. Tots tenen en comú nou portes amb nou costats (en forma d'estrella de 9 puntes), un gran espai interior amb una àmplia cúpula central i gran quantitat de llum natural que inunda l'interior. Els temples bahais són d'una exquisida senzillesa. La sala principal no té ni imatges ni pintures, només a la cúpula un símbol bahai conegut com el Més Gran Nom.

No hi ha altars, ni púlpits, ni plataformes de cap mena. Res que pugui distreure l'objectiu pel qual ha estat construït: l'oració i la meditació. No obstant això, tot i tenir aquesta senzillesa són edificis realment bells amb amplis jardins mantinguts amb molta cura, que atrauen l'atenció de milers de visitants de tots els orígens. L'últim construït, el de Nova Delhi, rep la visita de milions de persones durant l'any i és un dels edificis més visitats del món.

Atès que el temple bahai ha d'incloure altres edificis que serveixin per al progrés de la humanitat es necessita terrenys molt grans, per aquest motiu actualment la majoria estan situats als afores de grans ciutats, però no hi ha cap norma al respecte. Sobre les mides, cal a dir, que els construïts fins ara són molt amplis i de gran alçaria, però entre ells hi ha notables diferències.

Sobre els centres bahais, no hi ha establert cap requisit específic, llevat que serveixi per cobrir les necessitats de reunió de la comunitat, i, per tant, poden ser locals, cases, pisos, etc.

Qui pot i qui no pot entrar-hi? Homes i dones poden estar-hi junts? Com i amb quina actitud s'hi ha d'entrar?

Als temples bahais, hi poden entrar creients de totes les religions, tant homes com dones de totes les edats i procedències culturals, ètnies i nivell econòmic i barrejats sense distinció. Han d'entrar amb actitud i roba respectuosa i en silenci. Els animals no hi són admesos.

Els Centres i oficines d'informació bahais, tenen un ús similar al que es dona als centres culturals.

Hi ha tradició o existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte amb altres tradicions? Veu possible que les comunitats existents a Catalunya i pertanyent a aquesta tradició ho facin?

Tot i que els bahais aposten sincera i fermament pel diàleg interreligiós, no hi ha precedents significatius a Espanya de compartició. Si existís un centre interreligiós, no hi hauria cap inconvenient per portar-hi a terme activitats similars a les que es fan als centres bahais.

Tradicionalment qui el construeix, finança i/o manté?

Està construït, finançat i mantingut exclusivament pels mateixos bahais.

Tradicions xineses

Entrevista a Antoni Prevosti, professor de Filosofia de la Naturalesa a la Universitat de Barcelona i expert en confucianisme i taoisme.

Febrer de 2008.

Quins són els llocs de culte propis de les tradicions espirituals, religioses o filosòfiques xineses?

A la Xina, hi ha tota una varietat de temples: des del Temple del Cel i altres temples reservats al culte imperial fins els temples de Confuci, els temples budistes, els taoistes (que generalment pertanyen al recinte d'un monestir), els dels avantpassats propis dels llinatges i els dedicats als patrons i divinitats locals, propis de la religió popular.

Tradicionalment, també, cada casa tenia el seu altar destinat al culte dels avantpassats.

Què entenen per lloc de culte o de reunió amb fins religiosos els membres de les tradicions xineses? Per què el fan servir?

Són llocs on es fan presents els déus i on es fan les cerimònies en honor seu, siguin cerimònies comunitàries (amb ofrenes, música, dansa, cant, etc.) o sigui la veneració individual, especialment les peticions de favors acompanyades d'ofrenes. També són llocs de trobada on els ancians es reuneixen per discutir afers comuns. I àdhuc poden acollir associacions populars que no tenen seu pròpia.

Totes les tradicions entenen aquests llocs de la mateixa manera?

Diria que no. Hi ha diverses tradicions: confucianisme, taoisme i budisme, i en cada una d'aquestes tradicions hi ha diversitat.

Aquests llocs solen ser espais sagrats? Què fa que ho siguin?

Hauríem d'entrar a definir "sagrat". Però diria que sí. Seria la presència dels esperits allò que els fa sagrats.

Quin és l'origen històric i tradicional d'aquests llocs?

Pel que jo sé, l'origen és el temple dels avantpassats que tenien els llinatges de l'elit governant, començant pel llinatge reial (ja en el segon mil·lenni abans de Crist). Temples on es feien les ofrenes i consultes als avantpassats difunts i on es prenia també les grans decisions relatives a la vida familiar i política. Amb l'arribada del budisme, es produeix l'associació del temple a una comunitat monàstica, així com a la pagoda, el lloc on es guarden relíquies de personatges sants del passat.

Quins elements essencials els componen?

Depèn. Però, en general, l'essencial és un recinte (normalment cobert, però a vegades pot ser a l'aire lliure) amb un altar on es dipositen les ofrenes, presidit per la tauleta o la imatge de la divinitat. També amb un brasero o cremador per l'encens, situat generalment al centre d'un pati davant de l'altar. La mida del temple és completament variable en funció de la seva riquesa i importància. És habitual la construcció de conjunts complexos de temples separats per patis seguint un o més eixos ajustats als punts cardinals. L'arquitectura tendeix a representar la disposició i l'aspecte de la residència o palau d'un personatge oficial, un governador, etc. La ubicació és també totalment variable, depenent del déu a qui es dedica: dalt d'una muntanya, al peu, en una cova, al centre d'una ciutat, etc.

Qui pot entrar-hi? Amb quina actitud s'hi ha d'entrar?

Depèn. La norma, en principi, és que tothom hi pot entrar. No hi ha actituds especials a servir, sinó les del natural respecte o les que poden estar indicades en determinats casos, almenys que jo sàpiga.

Existeixen precedents de compartir espais amb altres tradicions religioses o espirituals? Veu possible que les comunitats pertanyent a aquestes tradicions existents a Catalunya ho facin?

Desconec els precedents. En tot cas, a mi em semblaria poc escaient que llocs de culte pertanyents a les religions monoteistes fossin compartits amb cultes de la religió tradicional xinesa. Cal tenir en compte també que almenys una part dels cultes xinesos tradicionals tenien un sentit polític i social a més del religiós. La possessió d'un temple, d'un brasero i d'un culte propis eren constitutius de la identitat social de la comunitat.

Tradicionalment, qui construeix, finança i manté aquests espais?

Poden ser les comunitats locals, com també l'administració o l'emperador.

Unitaris universalistes

Entrevista a Jaume de Marcos, fundador de la Societat Religiosa Unitària Universalista a Espanya i conseller de l'Institut d'Estudis Sijenenses "Miguel Servet", membre de la Junta Directiva de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós.

Octubre de 2008.

Quin és centre de culte o reunió propi dels unitaris universalistes?

Els unitaris universalistes provenen de la tradició cristiana protestant i, per tant, el seu lloc de culte respon a les característiques habituals d'aquesta tradició. Normalment s'anomena "església", però segons els llocs i el desig de la congregació pot rebre altres noms, com ara "temple" o "comunitat" (*fellowship*).

Què entenen per lloc de culte o de reunió amb fins religiosos els unitaris universalistes?

És el lloc de trobada de tots els membres de la congregació per tal de celebrar plegats la seva fe. Allà on s'aplega la congregació per a fer culte plegats, aquell és el lloc de culte.

Quines funcions té? Per què i quan es fa servir?

Habitualment els unitaris universalistes s'apleguen el diumenge al matí per a les seves celebracions. Alguns grups es troben en dissabte i els grups més reduïts es poden trobar qualsevol dia de la setmana i amb qualsevol periodicitat. No hi ha una norma fixa sobre això.

Tots els unitaris universalistes l'entenen de la mateixa manera?

No hi ha cap aspecte de la religió unitària universalista que exigeixi que tothom l'entengui de la mateixa manera, però hi ha un ampli consens en la necessitat i utilitat de celebrar plegats com a comunitat religiosa lliure aquells principis i valors que ens uneixen, i fer-ho simbòlica i ritualment, no com una simple activitat intel·lectual.

El lloc de culte o reunió dels unitaris universalistes és un espai sagrat? Què fa que ho sigui?

Sí, el lloc de culte dels unitaris universalistes és un espai sagrat. El fa sagrat la presència de la congregació reunida.

Quin n'és l'origen històric i tradicional?

Les celebracions unitàries universalistes són formes evolucionades del tradicional servei litúrgic protestant.

Quins elements essencials el componen?

El culte unitari universalista comença encenent una flama, normalment fent servir una copa o una espelma (que anomenem "calze"). Continua habitualment amb lectures de textos sagrats, que poden ser de la Bíblia o de llibres d'altres tradicions. També sol haver càntics, moments de meditació en silenci o amb música (en viu o gravada), i un sermó o al·locució per part del ministre o laic encarregat de dirigir l'acte. Altres cerimònies poden desenvolupar-se també com a part del servei religiós, de manera regular o ocasional, o en certs períodes de l'any. El servei religiós acaba quan el calze és apagat.

Qui pot entrar-hi? Homes i dones poden estar-hi junts? Com i amb quina actitud s'hi ha d'entrar?

Tothom pot entrar i assistir a les cerimònies unitàries universalistes, siguin o no membres de la congregació, independentment del seu gènere, classe, raça o orientació sexual.

A les cerimònies unitàries universalistes cal mantenir en general una actitud de respecte i reverència. És relativament freqüent que hi hagi expressions emocionals moderades, com ara riure (quan el ministre o predicador diu un acudit). Algunes persones ploren en silenci si la cerimònia és molt emotiva. Les expressions emotives, però, no solen ser ben rebudes si es fan exageradament.

Per assistir a una cerimònia no hi ha un codi de vestir específic, només el que recomana el costum local i el decor.

Hi ha tradició o existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte o reunió amb altres tradicions? Veu possible que les comunitats existents a Catalunya i pertanyent a aquesta tradició ho facin?

Sí, és freqüent que les esglésies unitàries universalistes deixin els seus locals a altres grups religiosos o que organitzin actes de tipus interreligiós.

Tradicionalment: qui el construeix, finança i el manté?

El construeix, finança i manté la pròpia congregació amb els seus propis recursos.

Hinduisme

Entrevista a Fabián Ezequiel López (Duarka Das), llicenciat en estudis orientals i membre de la comunitat vixnuïta de Barcelona.

Octubre de 2008.

Quin és el centre de culte o reunió propi del corrent hindú vixnuïta?

Un centre de culte és aquell en el qual una o més persones practiquen alguna activitat dedicada a Krishna. Això implica una gran varietat de possibilitats, ja que es pot fer a qualsevol banda. Si ens referim a un temple o un lloc exclusivament destinat al culte a Krishna, hauria de tenir un altar amb una imatge de Krishna en tres o dues dimensions a les quals estiguessin dedicades les activitats d'aquest lloc. Les reunions que es fan en aquests llocs consisteixen generalment en una meditació cantada de mantres acompanyada amb instruments musicals, en una lectura dels textos sagrats (generalment el Bhagavad Gita) i en la distribució d'aliments consagrats.

Què entenen per lloc de culte o de reunió amb fins religiosos els vixnuïtes? Quines funcions té? Per què (i quan) es fa servir?

El lloc de culte a més de l'esmentada adoració a Krishna, serveix per ensenyar la filosofia presentada a la Bhagavad Gita i al Bhagavat Purana (principals textos de la nostra tradició) i d'entrenament en el servei devocional a Déu perquè després les persones puguin posar-ho en pràctica a la seva vida quotidiana. També és important com a lloc de reunió per compartir experiències religioses.

Tots els hindús vixnuïtes l'entenen de la mateixa manera?

Per a alguna comunitat tindrà més rellevància un aspecte que un altre, ja sigui l'educació, l'adoració, l'entrenament, etc. Amb tot, per a tots està clar que el lloc de culte té totes aquestes finalitats.

El lloc de culte vixnuïta és un espai sagrat? Què fa que ho sigui?

El lloc de culte és un espai sagrat des del moment que està consagrat a Déu i és especialment sagrat per la presència de la imatge del Senyor, que confirma en la ment dels seus devots la seva presència i potestat sobre el lloc.

Quin n'és l'origen històric i tradicional?

Històricament, a l'Índia, els temples tenen un gran contacte amb la naturalesa, ja que les cerimònies se celebren a l'aire lliure, on s'erigeixen els altars necessaris per al ritual. Malgrat això, posseeixen un espai tancat on hi ha l'altar amb la imatge del Senyor i que pot tenir la forma d'una nau que és el transport del Senyor, també poden tenir una altra sala on es duen a terme les celebracions amb càntics i danses. Actualment es fa tot en una mateixa sala, tot i que a l'Índia es deixa un espai obert al cel per fer-hi els focs rituals.

Qui pot entrar-hi? Homes i dones poden estar-hi junts? Com i amb quina actitud s'hi ha d'entrar?

Hi poden entrar homes i dones, devots i visitants en igualtat. L'altar, però, està reservat als sacerdots. En general, als temples on es porta a terme l'adoració no s'hi permet entrar amb sabates.

Hi ha tradició o existeixen precedents significatius de compartir el lloc de culte o reunió amb altres tradicions? Veu possible que les comunitats existents a Catalunya i pertanyent a aquesta tradició ho facin?

No hi hauria d'haver problema per part nostra, tot i que sempre hi ha punts sensibles que cal tenir en compte, com ho poden ser per exemple les imatges per als musulmans o el

consum de carn o alcohol per als hindús. Si es consideren aquests punts, prou que es podria fer.

Tradicionalment: qui el construeix, finança i manté?

Tradicionalment és finançat per comerciants o governs, tot i que en moltes ocasions s'ha fet amb l'esforç i el treball dels residents dels temples.